

PROGRAMMAPLAN

NETWERK OORLOGSBRONNEN

Amsterdam, 18 december 2015

Over dit document

Dit programmaplan is het eindresultaat van het project Kenniscentrum Oorlogsbronnen, dat in de periode van 5 januari tot 18 december 2015 is uitgevoerd. Het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust en Genocidestudies, als penvoerder van het Netwerk Oorlogsbronnen, heeft dit project gecoördineerd, ondersteund door Digitaal Erfgoed Nederland (DEN). Andere betrokken organisaties waren: Archief2020, Atria Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, Bevrijdingsmuseum Zeeland, DANS-KNAW, Digitale Collectie, Erasmus Universiteit Rotterdam, Fries Verzetsmuseum, Historisch Centrum Overijssel, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Indisch Herinneringscentrum, Kennisland, Koninklijke Bibliotheek, Nationaal Archief, Nationaal Monument Kamp Vught, Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD), Nationaal Comité 4 en 5 mei, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Netwerk Digitaal Erfgoed, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Oorlogsmuseum Overloon, Reinwardt Academie, Seecr, Sociaal en Cultureel Planbureau, Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45, Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam en Wikimedia Nederland.

In 2015 zijn een aantal onderzoeken/verkenningen uitgevoerd:¹

- Conceptontwikkeling: Thematisch Intellectueel Beheer (WP1a)
- Beleidsontwikkeling: Stip op de Horizon (WP1b)
- TNS NIPO Gebruikersonderzoek: De Nederlandse belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog (WP2)
- Marktonderzoek Aanbieders: Survey en gesprekken (WP3)
- Zoeken, vinden verrijken; verkenning digitale collectie-ontsluiting en toegepast advies (WP4)
- Marketing- en Communicatieplan (WP5)
- Exploitatieplan (WP6)

De verschillende onderzoeken/verkenningen vormen de basis van het concept-programmaplan, dat op 5 november 2015 besproken is met een veertigtal betrokkenen. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in dit definitieve programmaplan, dat op 18 december 2015 door de stuurgroep van het project formeel is vastgesteld. De stuurgroep bestond uit: Jeroen van den Eijnde (Nationaal Monument Kamp Vught), Puck Huitsing (NIOD, voorzitter), Hans Jansen (Koninklijke Bibliotheek), Tom de Smet (Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid) en Bert de Vries (Historisch Centrum Overijssel/Stadsarchief Amsterdam).

Het programmaplan Netwerk Oorlogsbronnen – een interpretatie van de uitkomsten uit de afzonderlijke rapportages – dient als leidraad voor de uitgangspunten en activiteiten voor de periode 2016-2019 en verder.

¹ Zie www.oorlogsbronnen.nl/programmaplan2015

Inhoud

Over dit document	2
Managementsamenvatting	4
Achtergrond	6
Trends en ontwikkelingen	6
Collectiebeheer in oorlogserfgoedland	11
Welke problemen gaan we aanpakken, voor wie en hoe?	12
Het achterliggende concept; thematisch intellectueel beheer	14
Technische infrastructuur: de grondstoffenfabriek	17
Organisatievorm: consortium met NIOD als penvoerder	19
Exploitatieplan: Open Business Model	26
Bijlage A: Uitvoeringsagenda 2016-2019	30
Lijn 1 Content	30
1.1 Collectie-ontsluiting musea WO2 (COWO2)	31
1.2 WO2 crowdsourcing platform	31
1.3 CANON WO2 open data	32
1.4 Nationale collecties reboot	33
Lijn 2 Context	35
2.1 Contextafdeling WO2	35
2.2 Namen en personenportal WO2	37
Lijn 3 Internationaal	39
3.1 Bronnen zonder grenzen	40
3.2 Onderzoek internationale samenwerking	41
Lijn 4 R&D	41
4.1 Volautomatische archiefontsluiting	41
4.2 Onderzoek samenwerking regionale hubs	42
Lijn 5 Kennismakelaar	42

Managementsamenvatting

In het programma Netwerk Oorlogsbronnen wordt gezamenlijk gebouwd aan een digitaal huis dat de bronnen (foto's, video's, oral history, voorwerpen documenten, dagboeken, kranten, boeken, etc.) over de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust in het Koninkrijk der Nederlanden beter zichtbaar en bruikbaar maakt. Bronnenmateriaal maakt het verleden tastbaar en inleefbaar, geeft een gevoel van authenticiteit en stelt anderen in staat hun verhaal over de Tweede Wereldoorlog samen te stellen. Het programma Netwerk Oorlogsbronnen legt de fundamenten, zodat het huis op een stevige ondergrond wordt gebouwd. Het geeft betekenis aan de grondstoffen door ze op een samenhangende wijze te combineren tot een huis. Het sluit aan bij een bestaande infrastructuur, zoals huizen ook aangesloten zijn op water- en gasnetwerken. Het is een glazen huis, waar verbinden en delen door middel van open standaarden en open data het uitgangspunt is. Het huis biedt onderdak aan verschillende thema's.

Het programma Netwerk Oorlogsbronnen heeft als belangrijkste doelstelling een verbeterde digitale toegang tot de verspreide collecties. Het ontwikkelt basisdiensten die ervoor zorgen dat "intermediairs" (collega-instellingen, samenstellers van tentoonstellingen, publieke platforms zoals Wikipedia, educatieve uitgeverijen, docenten, gamebouwers, onderzoekers etc.) hun informatievoorziening rondom de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog kunnen verbeteren. Het biedt overzicht ("Wat is waar?"), maar ook inzicht ("Wat zijn de belangrijkste bronnen voor het thema Februaristaking?"), alles volgens de zoekingen: "wie, wat, waar en wanneer". Daarnaast fungeert Netwerk Oorlogsbronnen als informatiepunt voor de oorlogserfgoedsector op het gebied van digitale collectie-ontsluiting; het Netwerk informeert de vakgenoten over ontwikkelingen, signaleert nieuwe technologie, organiseert workshops, netwerkdagen, hack-a-thons, e.d. en brengt op allerlei andere manieren partijen bij elkaar. Ten slotte onderhoudt het Netwerk namens de participanten strategische relaties met de relevante beleidsmakers, financiers en ontwikkelaars op het gebied van de Tweede Wereldoorlog.

Om een huis te bouwen, zijn verschillende mensen nodig: een architect voor het ontwerp, een timmerman voor het houtwerk, een metselaar voor het cement, een elektricien voor de stroomvoorziening. Hetzelfde geldt voor het bouwen van een digitaal huis: een informatiearchitect voor de digitale infrastructuur, historici en collectiespecialisten voor de inhoudelijke kennis, programmeurs voor de implementatie, juristen voor het openbaarheidsbeleid. Kleine en middelgrote collectiehoudende organisaties hebben deze mensen niet in huis. Vanuit de "expert hub" Netwerk Oorlogsbronnen wordt specialistische kennis gedeeld en gewerkt aan een kwalitatief hoogwaardig digitaal aanbod, dat de oorlogserfgoedsector stevig positioneert binnen de landelijke digitale infrastructuur.

De strategie en het beleid van het Netwerk Oorlogsbronnen worden bepaald door een consortium en een stuurgroep, met een brede vertegenwoordiging uit het veld. De regie wordt gevoerd door het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, dat – gemandateerd door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen – garant staat voor de duurzame borging van de producten- en diensten. In de vorm van kleine projecten met verschillende partners wordt in het programma Netwerk Oorlogsbronnen in 2016-2019 toegewerkt naar een portfolio van basisdiensten, die allen tot doel hebben het gebruik van de Collectie WO2 Nederland te vergroten. Het Netwerk vormt hierbij strategische allianties met het Netwerk Digitaal Erfgoed, Digitaal Erfgoed Nederland, BRAIN, SMH 40-45 en andere gerelateerde ontwikkelingen. Financiering wordt gezocht bij een aantal maatschappelijke fondsen en overheidsinstellingen, die zich allen in het oorlogs-herinneringsveld bevinden.

Achtergrond

Trends en ontwikkelingen

De Tweede Wereldoorlog is nog altijd actueel

“Er komen steeds meer rare mensen in de wereld. Terroristen die aanvallen doen en zo. Alleen hun geloof en anderen moeten weg. Daarom moet ik denken aan de Tweede Wereldoorlog. Hitler vond ook dat mensen die anders dachten weg moesten.’ (Jongen, 11, basisschool)”²

Uit onderzoek van het Netwerk Oorlogsbronnen in samenwerking met TNS NIPO blijkt dat 85% van de Nederlandse respondenten de Tweede Wereldoorlog niet alleen relevant acht voor de mensen die de oorlog hebben meegemaakt, maar ook voor de naoorlogse generaties. 70% van de respondenten is van mening dat kennis over de Tweede Wereldoorlog helpt om de huidige wereld beter te begrijpen.³ Er is dus een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema Tweede Wereldoorlog.

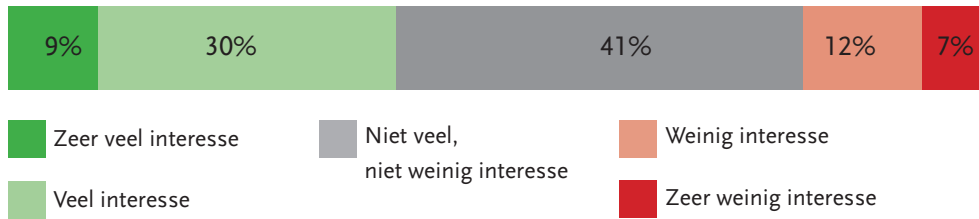
Afbeelding: Overeenstemming tweetal stellingen over relevantie van de Tweede Wereldoorlog (%), n=506⁴.
Bron: TNS NIPO, 2015.⁵

Potentieel publiek: 3,3 miljoen mensen

Daarnaast bestaat er een vrij grote groep belangstellenden. Uit een breed opgezette screening binnen het TNS-NIPO onderzoek blijkt dat 1 op de 5 Nederlanders geïnteresseerd is in oorlog en/of geschiedenis. Met enige voorzichtigheid – de gegevens zijn immers gebaseerd op een steekproef – kan dit worden geëxtrapoleerd naar een groep van ongeveer 3,3 miljoen mensen.⁶ Naar schatting 1 op de 10 Nederlanders (18+) voelt zeer/tamelijk vaak de behoefte informatie over de Tweede Wereldoorlog op te zoeken.⁷

2 WP2 Gebruikersonderzoek, kwalitatief p. 22.
3 WP2 Gebruikersonderzoek, kwantitatief p 14.
4 Ibidem.
5 Ibidem.
6 16,8 miljoen/5.
7 WP2 Gebruikersonderzoek kwantitatief p. 11.

Percentage mate van interesse in de Tweede Wereldoorlog

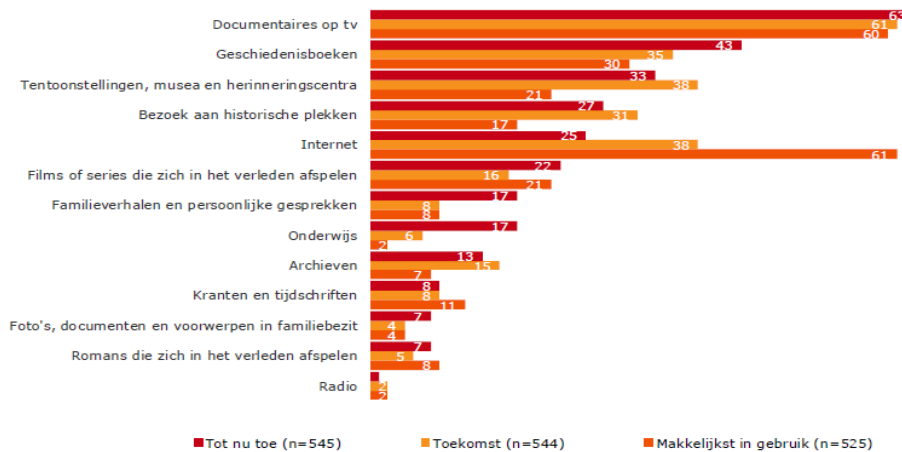
Afbeelding: Mate van interesse in de Tweede Wereldoorlog(%), n=506. Basis: steekproef van Nederlanders (18+). Bron: TNS NIPO 2015.⁸

Informatiebronnen ‘brede publiek’; vooral afgeleide producten

‘De films en series die gemaakt zijn, gaan heel diep in op de beleving. (...) Vanaf de 90-er jaren kreeg je pakkende en aangrijpende films waarbij je dicht op de huid zit van degenen die het meegemaakt hebben, zoals Saving private Ryan en Das Boot.’ (Docent, 57, alle niveaus)⁹

‘Films doen vaak geen recht aan de historische werkelijkheid, maar wakkeren wel de aandacht van kinderen aan. We leven in een beeldcultuur.’ (Man, leeftijd onbekend, alle niveaus)¹⁰

Het “brede publiek” laat zich vooral informeren via afgeleide producten; tv-documentaires, historische films, tentoonstellingen en geschiedenisboeken. Op het internet geldt Wikipedia als belangrijkste bron van informatie. In de top 20 van meest bekeken Nederlandse Wikipedia-pagina’s van 2014 komen twee WO2-gerelateerde artikelen voor: Tweede Wereldoorlog (no 16, 351.865 keer bekeken) en Adolf Hitler (no 19, 337.235 keer bekeken).¹¹

Afbeelding: Bronnen voor kennis over de Tweede Wereldoorlog: welke zijn tot nu toe gebruikt, welke zijn voor toekomstige informatie favoriet en welke zijn het makkelijkst in gebruik, onder geïnteresseerden in geschiedenis en/of oorlog. De ondervraagden behoren tot de groep in geschiedenis en/of oorlog geïnteresseerden (20% van de Nederlandse bevolking). Bron: TNS-NIPO, 2015.

8 WP2 Gebruikersonderzoek kwantitatief p. 10.

9 WP2 Gebruikersonderzoek kwalitatief p. 27.

10 WP2 Gebruikersonderzoek kwalitatief p. 31.

11 <http://tools.wmflabs.org/wikitrends/2014.html#dutch>.

Nut archiefonderzoek erkend, maar relatief kleine groep benutters

‘Ik doe te weinig met archiefmateriaal omdat ik niet zo goed weet hoe ik daar aan moet beginnen.’ (Docente, 28, VWO)¹²

Slechts een klein deel van de respondenten wendt zich tot uiteindelijk een archiefinstelling; 12% van de in oorlog en/of geschiedenis geïnteresseerde respondenten (deze groep omvat ca. 20% van de Nederlandse bevolking) raadpleegt wel eens een archief.¹³ Dit zijn doorgaans hoger opgeleide mannen vanaf 25 jaar. Van alle beschikbare informatiebronnen vindt men archieven niet eenvoudig in het gebruik.¹⁴ Bijna drie kwart van de respondenten zegt nauwelijks of helemaal niet bekend te zijn met het aanbod aan papieren en digitale archieven.¹⁵ Wel ziet drie kwart van hen het nut in van archiefonderzoek.¹⁶

Oorlogsbronnen worden belangrijker

‘Het heeft me geraakt dat er een Joodse onderduiker op school kwam vertellen hoe hij het heeft gehad.’ (Jongen, 15 jaar, havo)¹⁷

Verhalen verteld door ooggetuigen – overlevenden uit kampen, verzetsstrijders maar ook collaborateurs of omstanders – zijn krachtige middelen om het thema Tweede Wereldoorlog op laagdrempelige wijze voor het voetlicht te brengen. Maar de 17-jarige ooggetuige uit 1945 is inmiddels 87 jaar oud. De groep ouderen die uit eerste hand over de Tweede Wereldoorlog kan vertellen, slinkt.

In de werkgroep Stip op de Horizon wordt het toenemende belang van oorlogsbronnen erkend.¹⁸ Originele foto's, video's, documenten, dagboeken, krantenartikelen, objecten, brochures, interviews met ooggetuigen en boeken zijn binnen tien jaar de enige tastbare overblijfselen uit de Tweede Wereldoorlog. Deze "authentieke" oorlogsbronnen stellen het publiek in staat zich in te leven in de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog. Historici putten eruit om boeken te schrijven, die soms door veel mensen worden gelezen. Game-ontwikkelaars zoeken naar bronnen "uit eerste hand", omdat dit veelal visuele materiaal hun publiek in staat stelt er een eigen interpretatie aan te geven.¹⁹ Bij het bereiken van hun publiek spelen bronnen volgens de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (SMH 40-45) een cruciale rol; ze versterken "het vermogen om decentraal en divers 'verhalen van de oorlog' met museale middelen te 'vertellen'."²⁰

12 WP2 Gebruikersonderzoek kwalitatief p. 32.

13 WP2 Gebruikersonderzoek kwantitatief p. 8.

14 WP2 Gebruikersonderzoek kwantitatief p. 26.

15 WP2 Gebruikersonderzoek kwantitatief p. 27.

16 WP2 Gebruikersonderzoek kwantitatief p. 28.

17 WP2 Gebruikersonderzoek kwalitatief p. 23.

18 WP1b Stip op de Horizon, p. 11.

19 WP2 Gebruikersonderzoek. Kwalitatief, p. 4.

20 Position paper Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (2015), p. 8.

De samenleving digitaliseert, het publiek verandert

Digitaal is niet meer “iets erbij” maar vormt een integraal onderdeel van ons leven. De rol van digitale media bij informatievoorziening is normatief. Vrijwel ieder huishouden heeft een of meer “devices”, waar je even iets opzoekt, spelletjes op speelt, de bankzaken afhandelt, de vakantie regelt, streaming video’s bekijkt, etc. De apparaten, de software, het netwerk en daarmee het gedrag van de informatieconsument veranderen razendsnel. Applicaties verouderen snel.

Uit het TNS-NIPO gebruikersonderzoek blijkt dat Internet wordt beschouwd als het informatiemedium met de hoogste groeipotentie.²¹ Negen van de tien Nederlanders is anno 2015 dagelijks op het internet te vinden. Hierbij gaat het inmiddels al lang niet meer alleen over jongeren, maar zijn het juist de ouderen, die steeds massaler digitaal gaan.²² Het publiek waardeert vooral het gemak en de snelheid van de informatievoorziening op het internet. Men heeft echter moeite met het vaststellen of de informatie betrouwbaar is. Ook wordt het met de overvloed aan online informatie steeds moeilijker om het overzicht te behouden.

Internet is geïntegreerd in ons informatiegedrag. Door het lezen van boeken, bezoeken van tentoonstellingen wordt men getriggerd om via het internet meer informatie te vinden, en andersom.²³

De erfgoedsector “ontzuilt”: verbinden, verbinden, verbinden

“Ik zou wel eens beoordeeld willen worden op mijn inzet voor samenwerking”²⁴

De Collectie Nederland bevindt zich in honderden verschillende erfgoedinstellingen; archieven, musea, bibliotheken, wetenschappelijke onderzoeksinstituten, universiteiten, etc. Organisatorisch zijn deze instellingen vaak ingebed in hun respectievelijke sectoren, maar de laatste jaren – mede dankzij de technologische ontwikkelingen – is er steeds vaker sprake van organisatie- en sectoroverstijgende samenwerking, onder het credo “samen wat kan, individueel wat moet”.²⁵

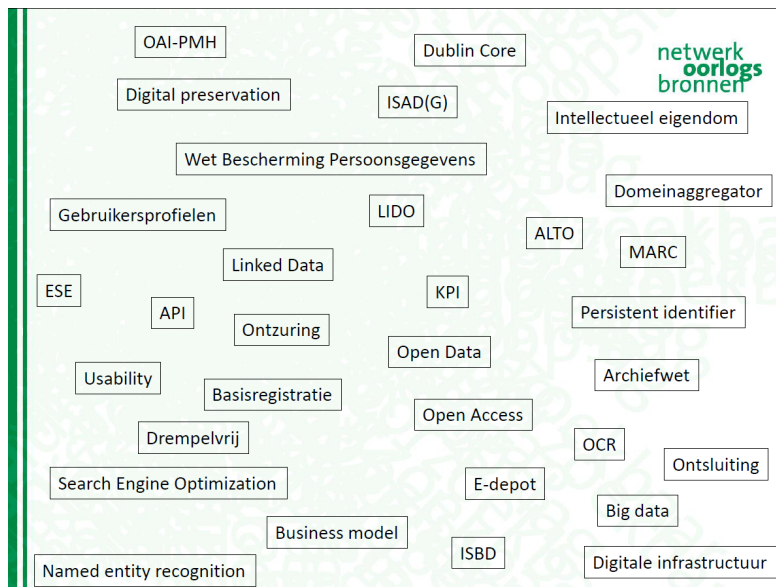
21 WP2 Gebruikersonderzoek, kwalitatief, p. 26.

22 <http://www.ad.nl/ad/nl/5597/Economie/article/detail/3894918/2015/03/11/CBS-ouderen-eindelijk-massaal-op-internet.dhtml>.

23 WP2 Gebruikersonderzoek, kwalitatieve rapport, p. 13.

24 WP3 Aanbiedersonderzoek, kwalitatief rapport, p. 5.

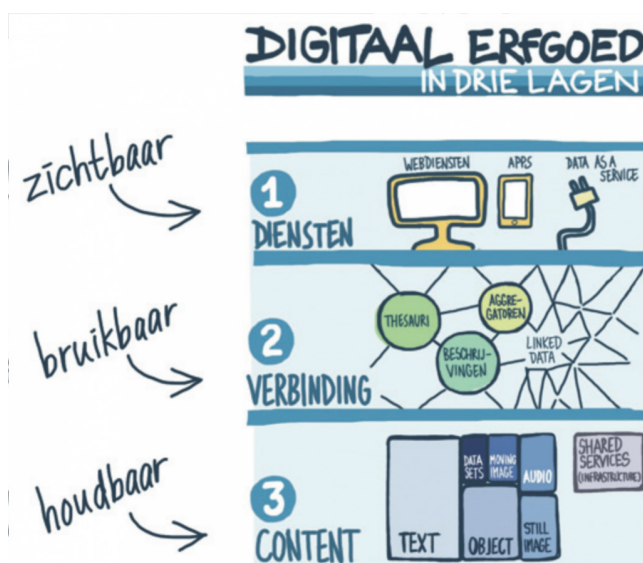
25 Credo Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid.

Afbeelding: Collectiebeheer anno 2015

De intrede van digitalisering in de erfgoedsector heeft van collectiebeheer een complex vakgebied gemaakt, waar nieuwe kennis en vaardigheden voor nodig zijn, maar ook flexibiliteit om snel te reageren op veranderende omstandigheden. In de werkgroep Stip op de Horizon wordt geconcludeerd dat het digitaal zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken van hun collecties voor veel erfgoedinstellingen een (te) grote opgave is. Capaciteit en deskundigheid op het gebied van standaarden, auteursrecht, software, duurzame opslag en toegang, usability en andere aspecten van digitale collectie-ontsluiting zijn schaars en kostbaar.²⁶

Het Ministerie van OCW heeft middels het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) het voortouw genomen tot het opzetten van een landelijke digitale infrastructuur voor Nederlandse erfgoedcollecties.²⁷ Uitgangspunt is het verbeteren van de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed.

Afbeelding: Elco van Staveren | Denkschets.nl

²⁶ WP 1b, Stip, p. 7.

²⁷ <http://www.den.nl/pagina/511/netwerk-digitaal-erfgoed>.

Collectiebeheer in oorlogserfgoedland

De Collectie WO2 Nederland is verspreid over naar schatting meer dan 400 verschillende instellingen. Hieronder bevinden zich veel lokale en regionale archieven,²⁸ oorlogs- en herinneringscentra, regionale historische centra, bibliotheken, grote nationale instellingen (bijv. Koninklijke Bibliotheek, Nationaal Archief, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid), particuliere organisaties (bijv. Nederlandse Rode Kruis), universiteiten, stichtingen (bijv. Stichting Informatie Wereldoorlog Twee) en wetenschappelijke instituten. Er is sprake van grote verschillen in aard en omvang van de collectie, financiële draagkracht en niveau van toegankelijkheid en digitalisering. In veel gevallen gaat het om instellingen waar de WO2-collectie een onderdeel vormt van een grotere collectie.

De enquête onder 79 instellingen met oorlogsbronnen in de werkgroep Aanbiedersonderzoek geeft een indruk van de stand van zaken:

- **Slechts een klein deel gedigitaliseerd:** naar schatting gemiddeld 14% van de collecties is volgens de inschatting van de respondenten gedigitaliseerd. Dit is lager dan de circa 20%, die naar voren kwam in de ENUMERATE-enquêtes onder erfgoedinstellingen in Nederland.²⁹ Foto's komen veelvuldig voor in de collecties van de respondenten en zijn vaak gedigitaliseerd. Boeken, kranten, tijdschriften, drukwerk (prenten, posters en ansichtkaarten), egodocumenten en gebruiksvoorwerpen komen ook regelmatig voor in de collecties, maar zijn relatief weinig gedigitaliseerd.³⁰
- **1/3 werkt niet mee aan uitwisseling van collectiegegevens met andere instellingen, 2/3 wel:** zij die dit wel doen noemen als belangrijkste argumenten de vergroting van het publieksbereik en het plaatsen van de eigen collectie in een bredere context. Als grootste belemmering ziet men het gebrek aan tijd en openbaarheidsbeperkingen.³¹
- **Een groot deel van de beschrijvingen niet digitaal doorzoekbaar:** gemiddeld 1/3 van de beschrijvingen van de respondenten is volgens eigen inschatting op dit moment digitaal doorzoekbaar.³²
- **Veel digitale oorlogsbronnencollecties niet doorzoekbaar via eigen website:** 45% van de respondenten presenteert de eigen digitale oorlogsbronnen via een online database op de eigen website.³³
- **Inhoudelijke kennis in de instellingen verdwijnt:** door bezuinigingen is het aantal inhoudelijke specialisten in de instellingen aanzienlijk gereduceerd. In een aantal interviews geven oorlogsmusea en herinneringscentra aan behoefte te hebben aan specialistische kennis over de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust.³⁴
- **Open data belangrijk voor de instellingen:** het principe van vrij delen van collectiedata via internet als open data wordt door een grote groep omarmd. 20% van de respondenten geeft zelfs aan dat het "heel belangrijk" is.

28 De Archiefwijzer WO2 omvat alleen al 225 deelnemende archiefinstellingen.

29 WP3 Aanbiederssurvey, p. 29.

30 WP3 Aanbiederssurvey p. 24/25

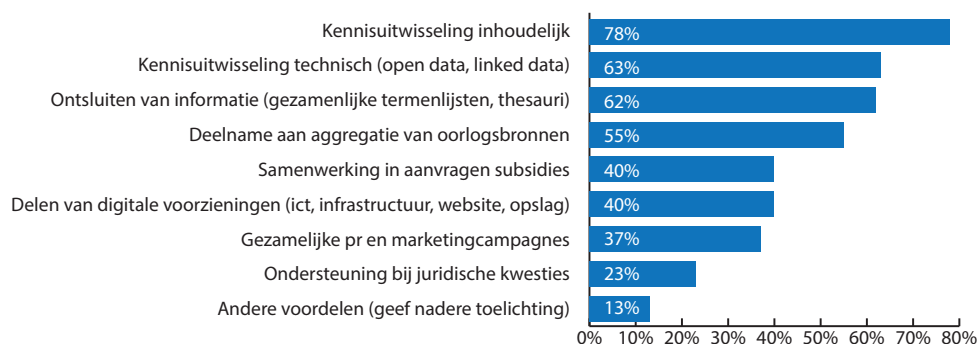
31 WP 3 Aanbiederssurvey, p. 34.

32 WP 3 Aanbiederssurvey, p. 39.

33 WP 3 Aanbiederssurvey, p. 37.

34 WP 3 Rapportage gesprekken aanbieders p. 18.

Uit het Aanbiedersonderzoek blijkt dat 80% van de respondenten positief staat tegenover het Netwerk Oorlogsbronnen.³⁵ Een structurele betrokkenheid van VWS, OCW, KNAW, landelijke knooppunten en NIOD geeft vertrouwen in de duurzaamheid van het initiatief, zo blijkt uit de gesprekken die zijn gevoerd met 16 aanbieders van oorlogsbronnen. “Dit is geen project maar moet structureel opgepakt worden!”, aldus een van hen. De respondenten hechten er veel waarde aan dat het Netwerk Oorlogsbronnen geen tijdelijke onderneming is, maar een duurzaam platform waar gezamenlijk wordt gebouwd aan een betere gezamenlijke collectie-ontsluiting.³⁶ De publieke meerwaarde zien de geïnterviewde aanbieders in het bijzonder in het samenbrengen van specialistische inhoudelijke kennis en oorlogsbronnen waardoor de instellingen in staat zijn hun eigen producten en diensten te verbeteren.

Figuur: Voordelen van mogelijke participatie in het Netwerk Oorlogsbronnen³⁷

Men ziet vooral kansen op het gebied van “inhoudelijke kennisuitwisseling”, “technische kennisuitwisseling” en “ontsluiting van informatie, gedeelde termenlijsten, thesauri”. De verwachting is dat samenwerking leidt tot een vergroting van het eigen publieksbereik. Veel waarde wordt gehecht aan de accurate van de verstrekte informatie.

Welke problemen gaan we aanpakken, voor wie en hoe?

In de werkgroep Stip op de Horizon wordt gewezen op het belang om – nu de ooggetuigen ons ontvallen – in actie te komen om te voorkomen dat de geschiedenis van de oorlog “stolt in geijkte patronen” en daarmee haar maatschappelijke relevantie verliest.³⁸ Om het contact met het publiek niet te verliezen is het nodig om nieuw onderzoek te doen en dat op eigentijdse manieren te vertalen naar het brede publiek. De basis hiervoor moet zijn een kwalitatief hoogwaardig ontsloten landelijke Collectie WO2, die iedereen het instrumentarium biedt om zich te verhouden tot de oorlog en zijn of haar eigen verhaal eruit te destilleren. “De” oorlog bestaat immers niet; jongere generaties benaderen de Tweede Wereldoorlog op hun eigen manier vanuit de actualiteit van de huidige oorlogen, “nieuwe” Nederlanders brengen oor-

35 WP3 Aanbiederssurvey, p. 5. In het originele stuk wordt nog gesproken van Kenniscentrum Oorlogsbronnen. Op advies van betrokkenen is deze naam vervangen door het al eerder gehanteerde Netwerk Oorlogsbronnen. Voor de duidelijkheid is in dit programmaplan de uitdrukking Kenniscentrum Oorlogsbronnen vervangen door Netwerk Oorlogsbronnen.

36 WP3 Rapportage gesprekken aanbieders, p. 3-4

37 WP3 Aanbiederssurvey p. 43.

38 WP1b Stip, p. 6.

logsgeschiedenissen mee en bekijken de Tweede Wereldoorlog vanuit een breder internationaal perspectief, Joodse Nederlanders hebben een andere oorlog meegeemaakt dan niet-Joodse landgenoten en Rotterdammers een andere dan Groningers.

De volgende problemen ofwel uitdagingen zijn door de werkgroepen Stip op de Horizon en Aanbiedersonderzoek gesignaleerd:

- Onderbenutting van bronnen; het is lastig om je weg te vinden tussen het grote maar tegelijkertijd versnipperde aanbod. De online vindbaarheid en doorzoekbaarheid is verre van optimaal. Kansen voor verrijking door onderlinge verbinding worden nog nauwelijks benut.³⁹ Het onderzoek onder de aanbieders bevestigt dit beeld: veel oorlogscollecties zijn nog niet gedigitaliseerd, veel beschrijvingen zijn niet digitaal doorzoekbaar en veel collectiedata wordt niet gedeeld met derden.
- Gebrek aan inhoudelijke kennis over Holocaust en WO2 bij sommige collectiehoudende instellingen om de bronnen in de context te duiden. Sommige oorlogsmusea geven aan behoefte te hebben aan meer wetenschappelijke ondersteuning.⁴⁰
- Gebrek aan ICT-, juridische en beleidsmatige kennis op het gebied van digitale collectie-ontsluiting bij collectiehoudende instellingen. Deze kennis is schaars, specialistisch en voortdurend evoluerend. Het is voor veel instellingen onmogelijk op zichzelf alles bij te benen door gebrek aan tijd en middelen. Tegelijkertijd vinden er juist binnen deze kennisgebieden ontwikkelingen plaats die grote consequenties hebben voor het collectiebeheer en de toegankelijkheid tot de collecties.
- Ontbreken van een platform dat als een spin in het web namens de oorlogserfgoedsector strategische relaties onderhoudt met relevante beleidsmakers, beslis-sers, financiers en ontwikkelaars op het gebied van de Tweede Wereldoorlog, erfgoed, e-cultuur, wetenschap, innovatie en creatieve industrie.⁴¹

De gesignaleerde problemen zijn niet zomaar op te lossen. Het is ook geen klus die een individuele instelling in zijn eentje kan klaren. Wat nodig is, is een samenwerkingsverband dat activiteiten initieert en coördineert, nieuwe ontwikkelingen signaleert en erop anticipeert, in het belang van en dienstbaar aan de betrokken partijen. Als Netwerk Oorlogsbronnen willen wij ervoor zorgen dat er een duurzame digitale infrastructuur wordt opgezet die via de betrokken partijen een zo breed mogelijk publiek in staat stelt kennis te nemen van de oorlog. Onze prioriteit ligt bij het aanleggen van een verdiepingslaag die vooral business-to-business fungeert. Onze belangrijkste doelgroep zijn de zogenaamde intermediairs ofwel erfgoedinstellingen, onderzoekers (zowel professioneel als amateur), publicisten, documentairemakers, educatoren, docenten, gamebouwers, app-ontwikkelaars, theatermakers, historische verenigingen en alle andere partijen die fungeren als bruggenbouwers tussen bronnen en publiek. Hierbij is een speciale rol weggelegd voor de participanten in het Netwerk zelf, die vaak een dubbelrol innemen; als leveranciers van collectiedata, maar ook vaak als afnemer, bijv. in geval van tentoonstellingen of het ontwikkelen van publieksproducten.⁴²

39 WP1b Stip, p. 7.

40 WP3 Aanbiedersonderzoek, gespreksverslagen, p.13.

41 WP1b Stip, p. 12.

42 WP1b Stip, p. 4.

Het Netwerk Oorlogsbronnen is dienstbaar aan de vraag van de intermediairs. Het brengt partijen bij elkaar met dezelfde vraag en bouwt aan de ontwikkeling van basisdiensten op het gebied van digitale collectie-ontsluiting die ervoor zorgen dat het gezamenlijke bronnenaanbod overzichtelijker en gecontextualiseerd met kwalitatief hoogwaardige, gestandaardiseerde metadata wordt aangeboden. Het slaat de brug tussen inhoudelijke en technische experts en vertaalt ideeën naar duurzame applicaties.

De portal Oorlogsbronnen.nl is en blijft het gezicht van het Netwerk, gericht op het beter vindbaar maken van de oorlogsbronnen voor de eindgebruiker en ook als “buurtplein” van het Netwerk, met specifieke informatie en diensten voor de intermediairs.

Het achterliggende concept; thematisch intellectueel beheer

“Het Netwerk Oorlogsbronnen is in 2025 een functioneel en krachtig consortium van instellingen die bronnen over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in het Koninkrijk der Nederlanden verzamelen, ontsluiten en aan het publiek presenteren. Samen geven de participanten vorm en inhoud aan het Netwerk en zorgen zij dat steeds meer (toegangen tot) gevalideerde bronnen over het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1940-1945 digitaal doorzoekbaar zijn langs de basale lijnen wat/wie/waar/wanneer en aan de hand van steeds weer nieuwe, actuele thema’s. Uitgangspunt is de toepassing van open standaarden. Die zijn nodig omwille van de optimale zichtbaarheid, bruikbaarheid, houdbaarheid, interoperabiliteit, schaalbaarheid en efficiëntie.”

Dit is het streefbeeld zoals de werkgroep Stip op de Horizon deze schetst voor de ontwikkeling van het Netwerk in de komende jaren. Het Netwerk dient zich te ontwikkelen tot een “expert hub” rondom de ontsluiting van bronnen uit of over de Tweede Wereldoorlog. Hierbij is het Netwerk een spin in een veel groter web, bestaande uit de instellingen die deel uitmaken van de landelijke infrastructuur voor digitaal erfgoed (NDE), internationale infrastructuren zoals bijvoorbeeld Archives Portal Europe (APEX) en European Holocaust Research Infrastructure (EHRI), maar ook de wetenschappelijke en commerciële ontwikkelaars in Digital Humanities-programma’s zoals Common Lab Research Infrastructure for the Arts and Humanities (CLARIAH), Center for Humanities and Technology (CHAT) en relevante publieksplatforms zoals bijvoorbeeld Wikipedia, Wikimedia Commons en WikiData. Het Netwerk zoekt naar combinaties om de inhoudelijke, technische, organisatorische en financiële mogelijkheden om collecties te verrijken en zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken.⁴³

De achterliggende filosofie van het Netwerk Oorlogsbronnen is een concept – thematisch intellectueel beheer – waarbij niet meer gedacht wordt vanuit een organisatie die de collectie beheert of heeft gevormd, maar vanuit een inhoudelijk thema – Tweede Wereldoorlog en Holocaust in het Koninkrijk der Nederlanden in ons geval – dat toegankelijk gemaakt moet worden om verschillende gebruikersgroepen te

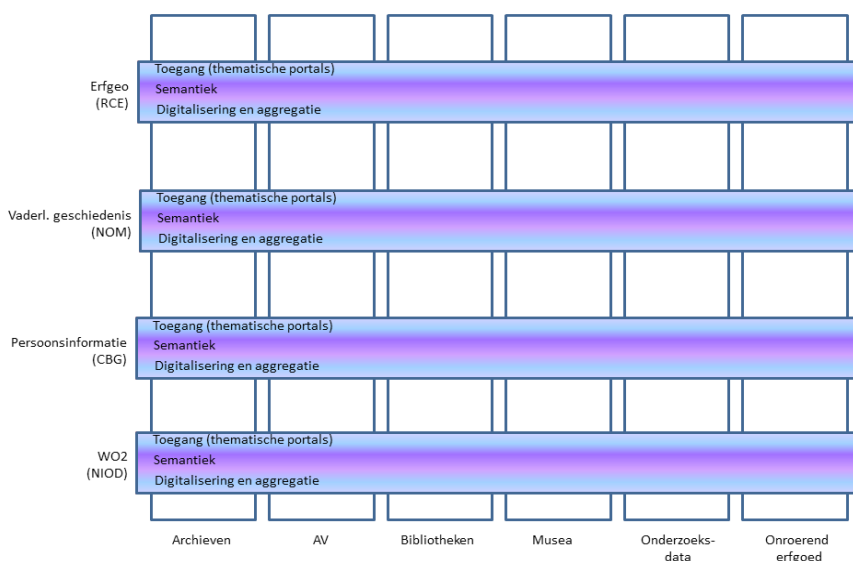
43 WP1b Stip op de horizon, p. 4.

bedienen. Dit beheer is het meest effectief vanuit een netwerk van organisaties. De werkgroep Thematisch Intellectueel Beheer verwoordt het als volgt:

“De kern ligt in het faciliteren van de bundeling van specialistische kennis over een onderwerp dat verspreid is over een waaier aan instellingen, doelgroepen en gebruikers. Door die bundeling kan de kennis breed ingezet worden voor een rijkere ontsluiting van bijvoorbeeld oorlogsbronnen, in context van en in verbinding met andere oorlogsbronnen. Het Netwerk Oorlogsbronnen kan daarbij gebruik maken van informatietechnologische aspecten van het semantisch web.”⁴⁴

Thematisch intellectueel beheer kan volgens de werkgroep op verschillende manieren een meerwaarde bieden:

1. Een thematisch netwerk beschikt over een zekere mate van autoriteit.
2. Thematisch intellectueel beheer maakt een specifiek thema vindbaar binnen de omvangrijke Digitale Collectie Nederland en ook internationaal
 - a. door het op semantische gronden bijeenbrengen of aan elkaar koppelen van voor het thema relevante data(sets);
 - b. door data(sets) rondom een thema te verrijken met specialistische kennis en deze nieuwe informatie te verbinden aan de oorspronkelijke informatie;
 - c. vanuit het thema samen te werken op het gebied van bijvoorbeeld inhoudelijke ontsluiting, kennisdeling, publieksuitingen, digitalisering of auteursrechtenproblematiek en daar specifieke diensten aan te verbinden.⁴⁵

Figuur: Schets van Marco de Niet, DEN, januari 2015.

Binnen de Collectie Nederland fungeert een thematisch netwerk als Netwerk Oorlogsbronnen als ambassadeur van het thema Tweede Wereldoorlog en Holocaust. “Moeten wij het doen, als Google het al kan?”, vraagt één der geïnterviewden in het aanbiedersonderzoek.⁴⁶ Een Google of Apple kan inderdaad vele dingen beter, maar ze beschikken niet over de inhoudelijke, thematische kennis over de oorlog die de

⁴⁴ WP1a Thematisch Intellectueel Beheer, p. 19.

⁴⁵ WP1a Thematisch intellectueel Beheer, p. 5.

⁴⁶ WP3 Aanbiedersonderzoek kwalitatief p. 5.

partijen in het Netwerk wel hebben. De oorlogserfgoedsector claimt middels het programma Netwerk Oorlogsbronnen haar niche in de landelijke infrastructuur.

De grote uitdaging zit in het vertalen van deze meerwaarde van het Netwerk – kennis over de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust – in concrete producten en diensten binnen een infrastructuur. De werkgroep Stip op de Horizon heeft drie functies voor het Netwerk Oorlogsbronnen gedefinieerd:⁴⁷

1. Bruikbaar(der) maken van de digitale data uit en over de collecties

Het Netwerk geeft inhoudelijke informatie over en toegang tot de collecties en bronnen. Het Netwerk investeert structureel tijd en geld in de basistoegankelijkheid van de bronnen langs de lijnen wat/wie/waar/wanneer en spant zich in om veelgebruikte bronnen te digitaliseren. Betere online ontsluiting van analoge en digitale bronnen nodigt intermediairs uit tot het ontdekken van en bekendheid geven aan onontgonnen collecties, onbekende verhalen en nieuwe invalshoeken, zodat het verhaal van de oorlog niet stolt, maar levendig blijft.

Concrete actie: de ontwikkeling van diensten en producten binnen de landelijke digitale infrastructuur die gezamenlijk de collectie WO2 beter bruikbaar en vindbaar maken.

2. Ondersteunen van (het netwerk van) de participanten

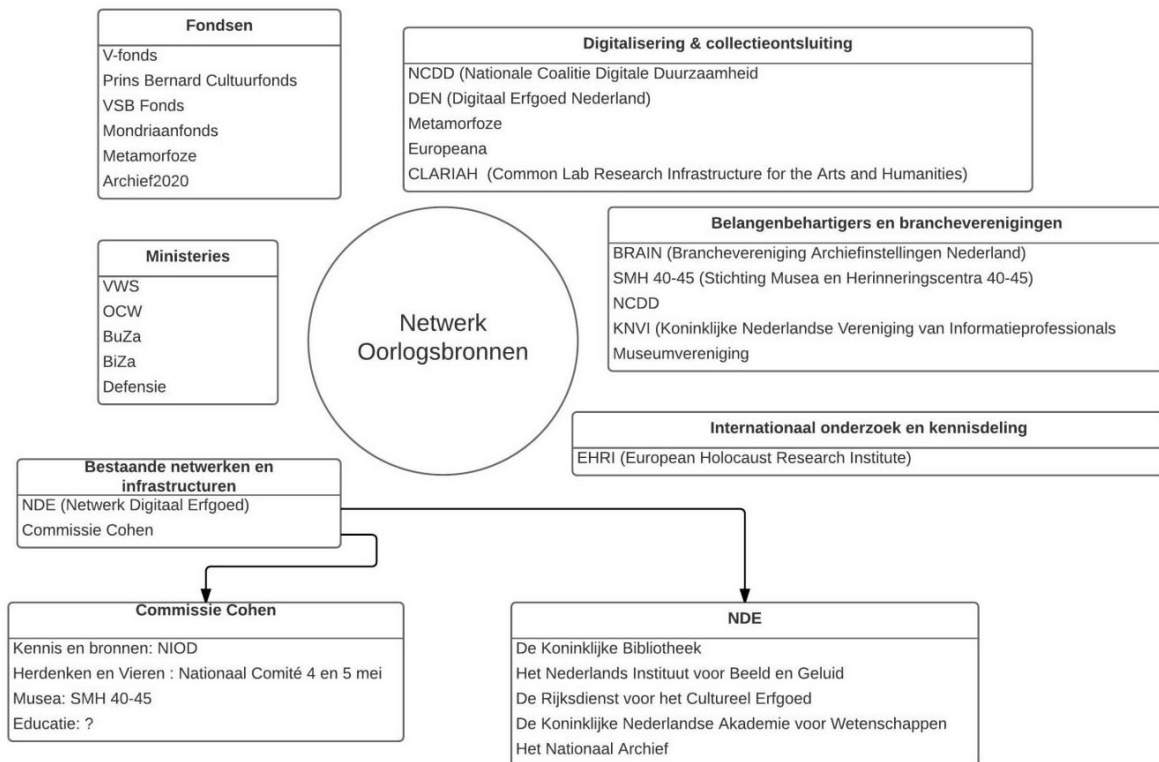
Het Netwerk houdt zijn participanten op de hoogte van de technische, organisatorische en financiële mogelijkheden om de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitale data uit en over hun collecties te vergroten.

Concrete actie: betrekken van participanten in ICT-projecten (leren door doen), organiseren van workshops en netwerkdagen voor collectiebeheerders, directeuren en beleidsmakers, nieuwsbrieven, kennismakelaarsfunctie voor de oorlogserfgoedsector.

47 WP1b Stip, p. 12.

3. Onderhouden van strategische relaties

Het Netwerk Oorlogsbronnen opereert in een breed landschap van organisaties. Het is belangrijk om deze voortdurend in beweging zijnde omgeving goed in de gaten te houden, ook met het oog op de verbindende functie die het Netwerk heeft.

Figuur: het “omgeving” van Netwerk Oorlogsbronnen (WP6 Exploitatieplan, actorenonderzoek)

Het Netwerk onderhoudt ten behoeve van de participanten strategische relaties met de relevante beleidsmakers, beslissers, financiers en ontwikkelaars op het gebied van Tweede Wereldoorlog, erfgoed, e-cultuur, wetenschap, innovatie en creatieve industrie. Dit is nodig voor het creëren van een beleidsmatig en financieel draagvlak voor de activiteiten van het Netwerk en om optimaal in te kunnen spelen op innovaties op het terrein van digitaal erfgoed en e-humanities.

Concrete actie: programmadirecteur van Oorlogsbronnen, samen met de programmanager en participanten krijgen ruimte om deze taak proactief te vervullen.

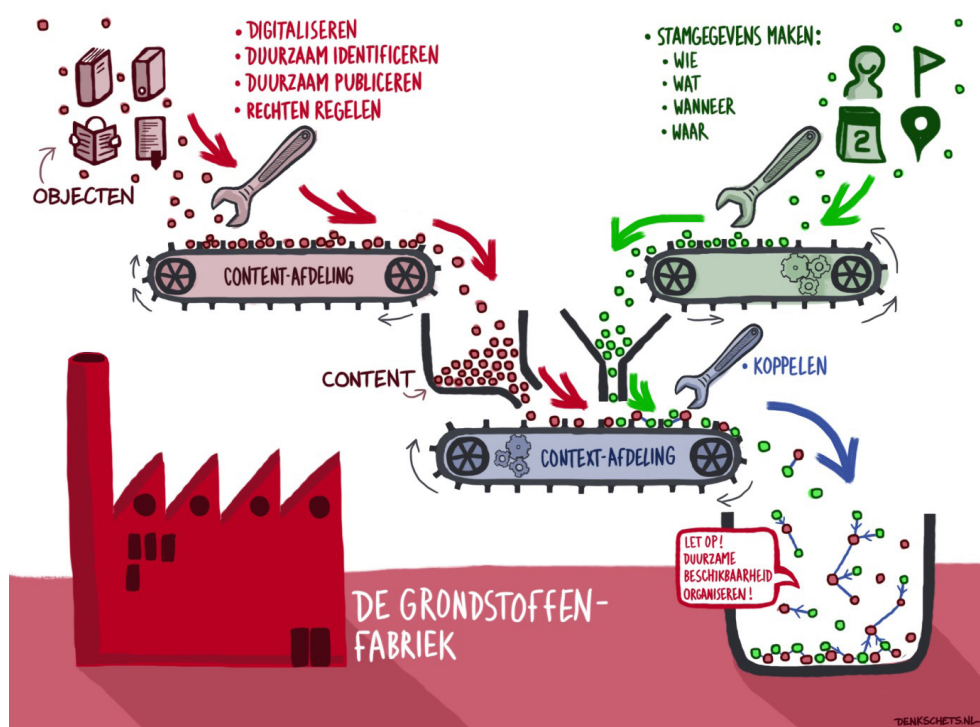
Functie 2 en 3 staan ten dienste van de eerste.

Technische infrastructuur: de grondstoffenfabriek

In het werkpakket Zoeken, vinden en verrijken is een inventarisatie gemaakt van de beschikbare informatietechnologie die kan worden ingezet voor het toegankelijk maken van (oorlogs)bronnen. Er wordt gesproken over zogenaamde “grondstoffen” die het zoeken, vinden en verrijken mogelijk maken, zoals metadata en digitale manifestaties (digitale reproducties van de oorspronkelijke bron zoals scans van analoge

foto's, maar ook transcripties van teksten en gestructureerde data).⁴⁸ De grondstoffen – veelal beheerd door de individuele collectiehoudende instellingen – vormen het fundament van de infrastructuur.

Het Netwerk Oorlogsbronnen wil door het inrichten van een aantal basisdiensten en -producten een “grondstoffenfabriek” inrichten, die in aansluiting op de landelijke digitale infrastructuur, de oorlogserfgoedsector in staat stelt hoogwaardige digitale data te produceren en te delen met intermediairs en eindgebruikers. De bedoeling is gezamenlijk te bouwen aan een digitale infrastructuur die zich toespitst op de belangrijkste toegangen voor eindgebruikers: wie, wat, waar en wanneer. De infrastructuur wordt gebouwd op open standaarden en protocollen. Dit alles levert uiteindelijk een verrijkingslaag op, waarmee wij onze thematische “niche” (Tweede Wereldoorlog en Holocaust) binnen de landelijke digitale infrastructuur naar behoren kunnen vertegenwoordigen.

Figuur: De “grondstoffenfabriek” naar concept van Ivo Zandhuis, getekend door Elco van Staveren | Denkschets.nl. In de content-afdeling wordt digitale informatie over de collectie gemaakt door het vastleggen van data of het scannen van materiaal. In de context-afdeling worden de onderwerpen (plaatsen, personen, tijden en onderwerpen) aan de objecten gekoppeld. Rechtsonder de eindproducten; bronnen die verbonden zijn tot zinvolle semantische netwerken.

Het Netwerk Oorlogsbronnen spant zich in om de randvoorwaarden voor het zoeken, vinden en verrijken van oorlogsbronnen te bepalen en te bevorderen. Om de beste randvoorwaarden te creëren adviseert de werkgroep van WP4 de volgende richtlijnen te volgen:⁴⁹

48 WP4 verkenningsrapport Men neme een collectie...en dan? Overzicht van informatietechnologie voor het toegankelijk maken van oorlogsbronnen, p. 8.

49 WP4 Adviesrapport, p. 17

1. Zorg voor basiskennis om het gesprek onderling goed te kunnen voeren.
2. Zorg voor beschikbare grondstoffen, dankzij
 - a. registreren, digitaliseren, identificeren en publiceren.
 - b. standaardisatie.
 - c. betere ondersteuning onderling.
3. Zorg voor associaties tussen de grondstoffen, dankzij
 - a. stamgegevens en platformen voor contextverhalen.
 - b. inzet van alle partners bij het maken van associaties.
 - c. aggregatie.
4. Zorg voor technologische innovatie op basis van een vraag uit het veld, dankzij,
 - a. het laten ontwikkelen van nieuwe technologie.
 - b. de exploitatie van nieuwe technologie.

Het Netwerk Oorlogsbronnen bedient zich van *proven technology*. In de Uitvoeringsagenda (zie bijlage A) komen alle genoemde randvoorwaarden aan bod. De lijn Kennismakelaar richt zich op onderdeel 1, COWO2 richt zich vooral op 2, de namen- en personenzoekdienst op 3 en het project Volautomatische Archiefontsluiting op 4. De “grondstoffenfabriek” kan worden benut als basisinfrastructuur om bepaalde thema’s (bijv. verzet, collaboratie, etc.) digitaal verder uit te werken.

Organisatievorm: consortium met NIOD als penvoerder

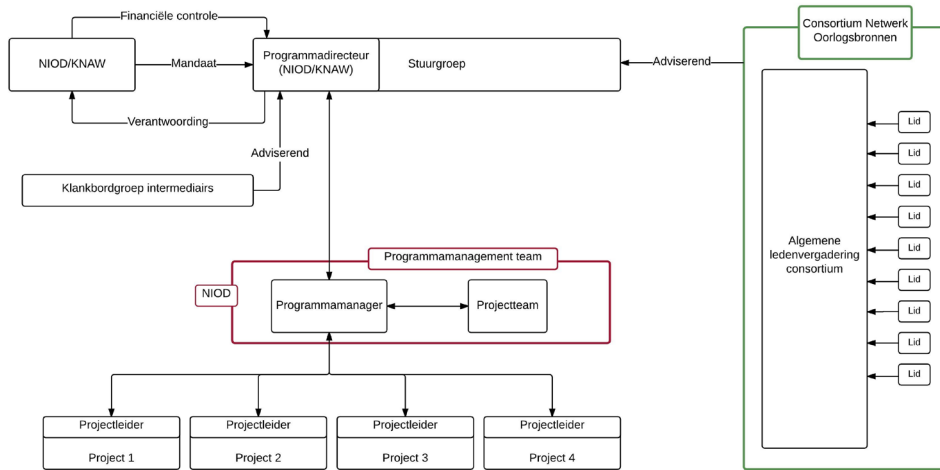
In de gesprekken met de aanbieders van oorlogsbronnen komen drie kernwaarden regelmatig terug; continuïteit, regie en partnerschap.⁵⁰ Van cruciaal belang voor het welslagen van het Netwerk Oorlogsbronnen is dat er een organisatie wordt neergezet, die de tijd krijgt iets duurzaam op te bouwen. De werkgroep Stip op de Horizon formuleert de volgende uitgangspunten:

- a. De behoeften van de participanten en gebruikers van het Netwerk zijn leidend; de uitvoeringsagenda’s zijn vraaggestuurd.
- b. Het Netwerk is in staat om slagvaardig, efficiënt en effectief te opereren.
- c. De continuïteit van het Netwerk is organisatorisch, juridisch en financieel goed geborgd.
- d. De organisatie is plat; de lijnen zijn kort; het Netwerkteam is aanspreekbaar.

⁵⁰ WP3 gespreksverslagen, p. 13

- e. Participeren in het Netwerk betekent halen én brengen. Elke participant committeert zich aan de gezamenlijke doelstellingen en afspraken.⁵¹

De werkgroep Exploitatie adviseert op basis van de voorafgaande criteria de hieronder uitgewerkte organisatiestructuur.

Figuur. Organisatiestructuur Netwerk Oorlogsbronnen

NIOD als penvoerder

Samenwerking en financiële fundering in een bestaande organisatie zijn twee sleutelementen binnen de organisatievorm van het Netwerk Oorlogsbronnen. De samenwerking vraagt inspraak van deelnemers en commitment, terwijl de financiële fundering juist roept om inbedding in één organisatie met flinke slagkracht. Het Netwerk wordt om deze twee redenen gevormd als consortium binnen de KNAW. Het NIOD, gemandateerd door moederorganisatie en de KNAW als rechtspersoon, juridisch eigenaar en in deze hoedanigheid drager van de financiële aansprakelijkheid, zorgt voor de institutionele verankering en neemt de regierol op zich als penvoerder van het Netwerk Oorlogsbronnen. Het NIOD coördineert, maar laat zich hierbij vooral leiden door de behoeften van de deelnemers. Dit betekent onder meer dat het NIOD niet per se zelf in alle onderdelen van het programma betrokken zal zijn.

Stuurgroep

De stuurgroep is het besluitvormend gremium binnen het Netwerk Oorlogsbronnen en de eigenaar van de “business case”. De stuurgroep wordt voorgezeten door de programmadirecteur. Als gemandateerde “opdrachtgever” namens de KNAW, heeft de programmadirecteur het vetorecht. Dit vetorecht zal alleen worden gebruikt als de juridische of financiële integriteit van het programma in gevaar komt (noodrem). Inhoudelijk laat de stuurgroep zich vooral leiden door de adviezen van het consortium.

51 WP1b Stip op de Horizon, p. 14.

De algemene taken van de stuurgroep zijn:

- goedkeuring van managementresultaten opgeleverd door de programmamanager
- nemen van beslissingen als besluitvormend orgaan over inhoud, planning, management, financiën
- acceptatie van eindproducten
- initiëren/agenderen van nieuwe acties

De programmadirecteur is minimaal 2,5 dagen per week beschikbaar voor het programma. Naast voorzitter van de stuurgroep is deze persoon ook verantwoordelijk voor het onderhouden van de strategische contacten met het “umfeld”, ofwel de beleidsmakers en beslissers, de fondsen, de belangenverenigingen, etc.

De stuurgroep vormt een afspiegeling van de leden van het consortium, aangevuld met de programmadirecteur. Om zorg te dragen dat de stuurgroepleden een overzicht hebben op het brede erfgoedveld en inhoudelijke kennis hebben van digitalisering en publieksbereik, is gekozen voor een vaste formatie van stuurgroepleden. Deze formatie is als volgt:

- Programmadirecteur en voorzitter stuurgroep: NIOD/KNAW
- Leden stuurgroep:
 - Afgevaardigde namens SMH 40-45 (Museum)
 - Afgevaardigde namens BRAIN (Archieven)
 - Afgevaardigde vanuit Beeld en Geluid
 - Vertegenwoordiger namens de Regionaal Historische Centra
 - Afgevaardigde vanuit DEN (Digitaal Erfgoed Nederland)
 - Afgevaardigde vanuit de Koninklijke Bibliotheek
 - Afgevaardigde vanuit het Nationaal Archief
 - Afgevaardigde namens het consortium

Consortium

Iedere instelling met een WOII-collectie die geïnteresseerd is in samenwerking kan lid worden van het consortium. Het consortium adviseert de stuurgroep over het te voeren beleid. Ook brengt het consortium de behoeften in het veld in kaart en speelt deze door naar de stuurgroep. Het consortium vaardigt één vertegenwoordiger af voor de stuurgroep.

De stuurgroep en het consortium houden zich – in navolging van het advies van werkgroep Stip op de Horizon – bezig met:⁵²

- Agendasetting
- Behoeften in het veld omtrent collectie-ontsluiting (vraagarticulatie)
- Inhoudelijke prioritering
- Technische keuzes (op hoofdlijnen)
- Strategische relaties en positionering tegenover beleidsmakers en beslissers (VWS, OCW, BZK, Defensie), andere hubs en aanpalende kenniscentra (KNAW, NA, RCE, NIBG, KB), wetenschappelijke onderzoeksprogramma's (EHRI, DARIAH, CLARIAH, CLARIN), belangenorganisaties in erfgoedsector (Museum-

52 WP1b Stip op de Horizon, p. 14.

vereniging, SMH 40-45, BRAIN), internationale netwerken (International Tracing Service, Yad Vashem, International Holocaust Remembrance Alliance) en (potentiële) subsidiegevers en financiers.

Lidmaatschap van het consortium is kosteloos. Wel zal elk lid zich middels ondertekening van het consortiummanifest committeren aan actieve participatie binnen het Netwerk Oorlogsbronnen. Dit kan door het delen van data, het participeren in vergaderingen en/of projecten, het organiseren van bijeenkomsten, etc.

Klankbordgroep intermediairs

Het Netwerk Oorlogsbronnen beschouwt de intermediairs – professionals die bronnenmateriaal gebruiken om een publiek te bedienen zoals bijv. samenstellers van tentoonstellingen, onderzoekers, educatieve uitgevers, documentaire- en filmmakers, creatieve industrie, journalisten, samenstellers van websites – als primaire doelgroep. Om goed zicht te houden op hun wensen en ervaringen zal er een klankbordgroep intermediairs worden ingesteld. Deze groep geeft commentaar op de acties in het programma en draagt suggesties aan voor nieuwe projecten en/of acties.

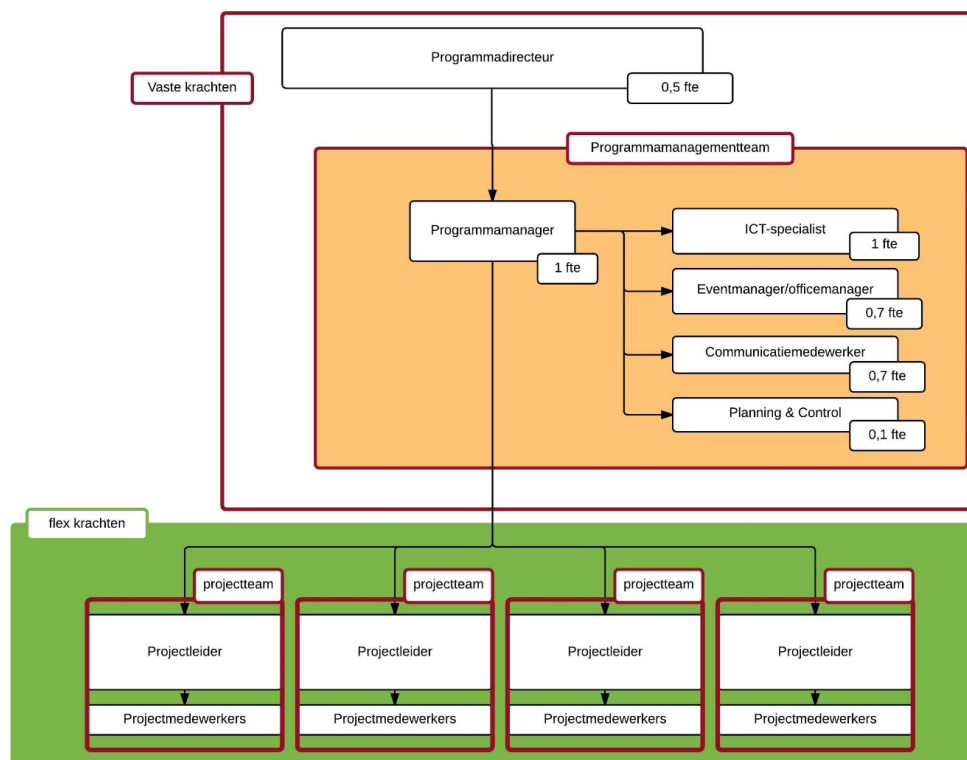
Programmamanagementteam (PMT)

De programmamanager (de “opdrachtnemer”) heeft mandaat om binnen een vastgestelde scope (geformaliseerd in een vastgesteld programmacontract en uitvoeringsagenda) activiteiten te ondernemen. De opdrachtgever houdt zich vooral bezig met “wat en waarom”, de programmamanager met “hoe”. Er wordt gewerkt volgens de programmamanagementmethodiek Programmatisch Creëren.⁵³ De activiteiten in de uitvoeringsagenda worden opgedeeld in behapbare projecten. Elke projectleider werkt met een mandaat, vastgelegd in een projectcontract. Tussentijdse rapportages vinden maandelijks plaats door middel van hoofdpuntenrapportages. Er is een periodiek projectleidersoverleg en maandelijks wordt er gerapporteerd over de voortgang in het gehele programma.

Het PMT is een klein en compact team van professionals. Het bestaat uit een programmamanager, een informatiespecialist, een communicatiemedewerker en een events- en officemanager. De overige capaciteit wordt naar behoefte en op maat aangevuld door inhuur van externen.⁵⁴

53 <http://www.jo-bos-en-co.nl/werkveldenactiviteiten-programmamanagement-programmatischcreerendmethode>.

54 WP1b Stip op de horizon, 15

Figuur: Programmamateam Network Oorlogsbronnen

Partners in projecten

Elk project krijgt een projectleider die rapporteert aan het PMT. De partners in de projecten hoeven niet per se lid te zijn van het consortium, maar ze zullen wel gevraagd worden om zitting te nemen. In elk project tekenen de partners een contract waarmee ze zich formeel committeren aan de verplichtingen zoals deze worden beschreven in het projectplan. In dit contract worden ook afspraken vastgelegd over de eigendomsrechten en de gebruiksrechten van de eindproducten.

Marketing- en communicatie

“Weinig instellingen zien veel meerwaarde in een pr- en marketingstrategie gericht op eindgebruikers. Het grote publiek kan beter via de aanbieders van oorlogsbronnen bereikt worden en via die route profiteren van de samenwerking in het Netwerk.”⁵⁵

De marketing en communicatie van het Netwerk Oorlogsbronnen richt zich primair op intermediairs en erfgoedinstellingen met WO2-collecties (B2B). Met intermediairs wordt bedoeld de ‘bruggenbouwers’ tussen bronnen en publiek: onderzoekers (zowel professioneel als amateur), publicisten, makers van documentaires en tentoonstellingen, educatoren, docenten, gamebouwers, app-ontwikkelaars, theatermakers, historische verenigingen, de participanten in het Netwerk en alle andere makers van publieks- en educatieproducten. Het publiek wordt beschouwd als een secundaire doelgroep: door de “verhalenvertellers” te voorzien van bronnenmateriaal, zorgt het Netwerk Oorlogsbronnen er indirect voor dat het publiek “rijker”

55 WP3 Aanbieders kwalitatief, p. 21

informatiebronnen tot zijn beschikking heeft. Alleen via Oorlogsbronnen.nl en de nationale collecties van het programma Erfgoed van de Oorlog (Oorlog in Blik, Getuigen Verhalen, Archiefwijzer WO2 en Beeldbank WO2) richt het Netwerk zich ook direct tot de eindgebruiker.

De communicatie van de eerste uitvoeringsagenda (zie bijlage A) is erop gericht om het Netwerk te positioneren als kennisinstelling en als een gemeenschappelijk platform van en voor de sector.

Marketing-communicatie draagt bij aan:

1. Naamsbekendheid van het Netwerk Oorlogsbronnen en zijn diensten en producten.
2. Kennisdeling (om te verbinden en als verkoopinstrument), laten zien wat de resultaten zijn van het Netwerk Oorlogsbronnen (richting instellingen om meer draagvlak te krijgen, richting nieuwe instellingen om mee te doen, en richting financiers ter verantwoording van subsidies en om nieuwe financiering binnen te halen) zodat het Netwerk Oorlogsbronnen zich kan ontwikkelen tot expertiseplatform.
3. Heldere, up-to-date informatie over proces en ontwikkeling van het Netwerk Oorlogsbronnen.
4. Een goede relatie met partners, beleidsmakers, financiers e.d.

Marketing-communicatie doet dit door:

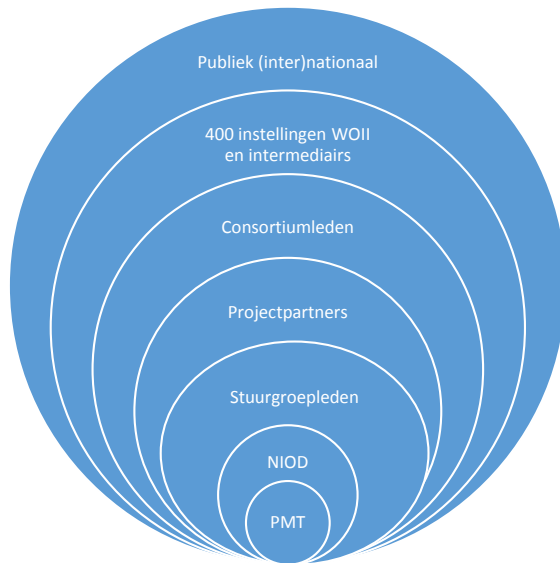
- Te zorgen voor een eenduidige boodschap en heldere afstemmingslijnen.
- Te ondersteunen in de samenwerking en co-creatie met partners (organiseren van (kennis)bijeenkomsten).
- Het ondersteunen en faciliteren van partners in de communicatie over de projecten.
- Te communiceren over zowel proces als voortgang en resultaten van het Netwerk Oorlogsbronnen en de projecten via middelen zoals de website, nieuwsbrieven, blogs, etc.
- De tevredenheid van de deelnemers over het Netwerk Oorlogsbronnen te monitoren middels klanttevredenheidsonderzoek (jaarlijks).
- De benoemde Kritische Performance Indicatoren (KPI's) te beheren en hierover te rapporteren (jaarlijks).

Uitgangspunten voor de marketing-communicatie in 2016-2019 zijn:

- Positioneer het Netwerk Oorlogsbronnen als verbindend expertisecentrum, profileer op kennis.
- Zoek samenwerking en waar mogelijk co-creatie op (en houd vinger aan de pols).
- Laat anderen het verhaal vertellen, maar faciliteer waar mogelijk.
- Zet waar mogelijk persoonlijke communicatie in.
- Gebruik eenduidige naamgeving ("Netwerk Oorlogsbronnen", onderschrijf: "kenniscentrum gefaciliteerd door het NIOD") en communicatie.
- Sluit aan bij wat er al is en faciliteer
- Communiceer met publiek via intermediairs. Oorlogsbronnen.nl, Oorloginblik.nl, Getuigenverhalen.nl, Archievenwo2.nl en Beeldbankwo2.nl communiceren direct

met het publiek, maar de afzender is het Netwerk en daarmee alle organisaties in het Netwerk.

- Verken de mogelijkheden om B2B een internationaal publiek te bedienen

Figuur: voorziene communicatiedoelgroepen binnen het Netwerk Oorlogsbronnen.

Producten

De kern van het Netwerk Oorlogsbronnen bestaat uit de producten en diensten die het Netwerk ontwikkelt en uiteindelijk exploiteert (bronnen beschikbaar stellen en organisaties en experts verbinden). Hierbij staan drie zaken centraal:

- Servicegerichtheid: het netwerk ontwikkelt vraaggericht diensten en producten. Het Netwerk staat open voor alle vragen uit het veld, maar richt zich op vragen die voor meerdere instellingen of intermediairs relevant zijn.
- Kwaliteit: het netwerk ontwikkelt zich tot een expertisecentrum, een autoriteit op het gebied van ontsluiting van WO2-bronnen. Dat kan alleen als alles dat vanuit het Netwerk Oorlogsbronnen wordt ontwikkeld een zeer hoge kwaliteitsstandaard heeft, zodat financiers en afnemers het Netwerk Oorlogsbronnen gaan zien als een “keurmerk”.
- Samenwerking en co-creatie: het netwerk ontwikkelt in projecten (vraaggericht) diensten en producten die geëxploiteerd worden. Een deel van de projecten zijn puur B2B. Voor de communicatie betekent dit dat de doelgroepen geïnformeerd worden (producten en diensten onder de aandacht brengen). Daarbij wordt waar mogelijk de dialoog en samenwerking opgezocht. Anderzijds lenen een aantal projecten zich ervoor om in co-creatie uit te voeren. Hierbij zijn een gelijkwaardige relatie, gezamenlijke productontwikkeling en samen naar buiten treden de uitgangspunten. Voor de communicatie betekent dit ook twee verschillende benaderingen, uitgewerkt naar samenwerking en naar co-creatie.

De marketing-communicatiedoelen worden gemeten door het monitoren van een aantal KPI's en een jaarlijks klanttevredenheidsonderzoek. De KPI's omvatten indicatoren voor het bereik van de nieuwsbrief, de verschillende websites, het aantal

leden van het consortium, bezoek aan netwerkdagen en workshops, publieksbereik van de deelnemende intermediairs. In januari 2016 zal een nulmeting plaatsvinden.

Ook in de afzonderlijke projectcontracten zal worden gewerkt met KPI's. Het zal hierbij niet alleen gaan om gebruikstatistieken maar ook de klanttevredenheid van de betrokken deelnemers.

Exploitatieplan: Open Business Model

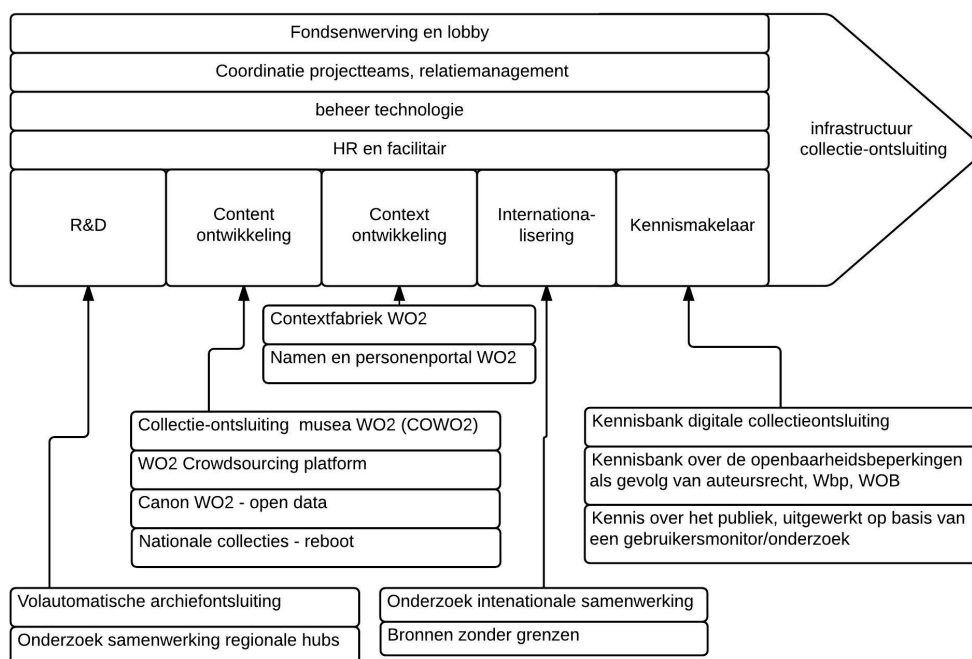
“Duidelijkheid over een structurele financiering op langere termijn is essentieel voor het draagvlak bij aanbieders van oorlogsbronnen. Te vaak zijn projecten met alle goede bedoelingen gestrand vanwege gebrek aan structurele financiële middelen. Van de aanbieders van oorlogsbronnen kan weinig verwacht worden als het gaat om inbreng van eigen financiële middelen.”⁵⁶

Een van de doelstellingen, geformuleerd door de werkgroep Stip op de Horizon, is dat het Netwerk bij voorkeur een lichtgewicht organisatie is met zo min mogelijk overhead en structurele kosten. De werkgroep Exploitatie beveelt het Open Business Model aan als meest praktisch en realistisch voor het Netwerk Oorlogsbronnen. In dit business model vormt het Netwerk de schakel tussen de creatieve industrie, externe ICT-ontwikkelaars, uitvinders en onderzoekers aan de ene kant, en haar klantenkring van archieven, musea en herinneringscentra aan de andere kant. Het Netwerk ontwikkelt een platform/infrastructuur waarmee zij nieuwe ontwikkelingen en toepassingen verzamelt en verbindt aan de wensen van de klanten. De klanten koppelen hun wensen en behoeften terug naar het Netwerk, waardoor het centrum ook gericht kan zoeken naar oplossingen. Het Netwerk ontwikkelt geen nieuwe toepassingen in huis, maar haalt het beste uit de markt naar binnen. Hierdoor is het centrum een competente adviseur naar het veld met kennis en antwoorden op vragen over digitale ontsluiting en publiekstoegankelijkheid. Bovendien blijven de kosten beperkt, omdat er niet wordt geïnvesteerd in interne technologische innovatie en eigen productontwikkeling.

Waardecreatie

Het Netwerk Oorlogsbronnen werkt met vijf projectlijnen naar een gezamenlijke waarde, namelijk de ontsluiting van de (digitale)bronnen over de Tweede Wereldoorlog. Belangrijk is wel, om bewust te zijn dat niet alleen de projecten de waarde creëren. Ook de programmaorganisatie is van belang om deze projecten te sturen, financiering voor te werven en relaties met de verschillende partijen te onderhouden. Gezamenlijk komen ze dan uit op de onderstaande grafische weergave van de waardecreatie die het Netwerk Oorlogsbronnen realiseert.

56 WP3 Aanbieders kwalitatief, p. 20

Figuur: Waardecreatie Netwerk Oorlogsbronnen (uit WP6 Exploitatieplan)

Zakelijke benadering

In de cultuursector zijn veel samenwerkingen gebaseerd op goede contacten tussen partijen, de goede wil en een onderling vertrouwen. Het Netwerk Oorlogsbronnen gaat a priori uit van eenzelfde startpunt, maar zal ten behoeve van de continuïteit en het streven naar duurzame producten en diensten met alle betrokkenen de afspraken formaliseren. Het Netwerk Oorlogsbronnen werkt met standaard contracten die betrekking hebben op het lidmaatschap van het consortium, partnerschap bij projecten en afspraken met betrekking tot fondsen- en subsidieaanvragen.

Ook worden er duidelijke afspraken gemaakt over het eigenaarschap en de gebruiksrechten van de data en/of diensten. Het Netwerk Oorlogsbronnen kan bijvoorbeeld het beheer en/of de ontwikkeling van bepaalde diensten delegeren naar partijen binnen het Netwerk. In dat geval zal er een overeenkomst worden afgesloten waarin opgenomen zijn afspraken over eigenaarschap, gebruik en ook bijvoorbeeld over de overdracht van de producten en diensten naar het Netwerk Oorlogsbronnen, mocht de beherende instelling worden opgeheven.

Meting van resultaten

Niet alles is meetbaar in het programma. De gegevens die wel voor handen zijn, zullen actief worden verzameld en geanalyseerd, omdat zij tezamen een indicatie geven van de voortgang van het programma. Aangezien het programma zich begeeft in een voortdurend evoluerende omgeving is het zaak op tijd en goed geïnformeerd beslissingen te nemen. Om de resultaten van het programma doorlopend te monitoren zal er gebruik worden gemaakt van zogenaamde Balanced Score Cards.⁵⁷ Hierin worden de Kritische Succes Factoren (KSFs) van het programma en de individuele projecten

⁵⁷ https://nl.wikipedia.org/wiki/Balanced_scorecard

gekoppeld aan gerelateerde KPI's. In de jaarverslagen, maar ook in de evaluaties van projecten en de rapportages naar financiers en externen zal deze informatie gedeeld worden.

Benodigde middelen en dekking

De kosten van het programma voor de komende 3 jaar bestaan uit structurele en incidentele kosten.

Structurele kosten

Hieronder verstaan we alle kosten die moeten worden gemaakt om een vast kern-team te faciliteren, de Oorlogsbronnen-aggregator technisch en functioneel te behe- ren, drie bijeenkomsten (inclusief Netwerkdag) per jaar te organiseren en de website door te ontwikkelen.

Het vaste kernteam heeft aanvankelijk de taak om fondsen te werven en project- voorstellen verder uit te werken. Zodra alle projecten gaan lopen, zal vanuit de vaste bezetting ook capaciteit vanuit het kernteam worden ingezet in de projecten.

Het vaste kernteam bestaat uit:

- Programmadirecteur (0,5 fte): relatiemanager, fondsenwerver met een breed net- werk, bestuurder die de hoofdlijnen en details kan onderscheiden.
- Programmamanager (1 fte): relatiemanager met grote planningservaring. Inhou- delijke kennis van zowel software, digitalisering en online media vereist naast historische kennis over WOII.
- ICT-specialist (1 fte): vakbekwame allrounder met kennis en ervaring met ICT- architectuur, verschillende software toepassingen en sterk in het toepassen van ICT bij de ontsluiting van erfgoedcollecties. Deze specialist is een allrounder, communicatief zeer vaardig en niet bang om zijn kennis te delen met anderen.
- Events- en officemanager (0,7 fte): sterke planmatige en organisatorische erva- ring, goede schrijver van teksten en maakt zich snel nieuwe informatie eigen.⁵⁸
- Communicatiemedewerker (0,7 fte): iemand met ruime kennis over WO2 en di- gitale collectieontsluiting, een vlotte pen, ervaring met het opzetten en uitvoeren van communicatiewerkzaamheden.⁵⁹
- Planning & Control (0,1 fte): financieel/administratieve ondersteuning.

58 In de begroting is 0,3 fte niet als structureel aangeduid, maar incidenteel. Als dekking wordt gevonden voor project 5.1 Kennismakelaar, is er sprake van een invulling van 0,7 fte.

59 In de begroting is 0,2 fte niet als structureel aangeduid, maar incidenteel. Als dekking wordt gevonden voor project 5.1 Kennismakelaar, is er sprake van een invulling van 0,7 fte.

Incidentele kosten

Deze kosten worden gemaakt binnen de verschillende projecten in de vijf programmalijnen. Hiervoor zullen aparte financiers worden benaderd zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Mondriaan Fonds, het NC 4 en 5 mei, de Bankgiro Loterij, Archief2020, regionale fondsen, NWO, provincies, KNAW, etc. Uitgangspunt bij de dekking is een zo breed mogelijke spreiding over verschillende financiers.

Eigen inkomsten – waarschijnlijk in eerste instantie gering – kunnen worden gegenereerd door vergoedingen te vragen voor deelname aan workshops en/of ander bijeenkomsten. In een latere fase wordt gekeken of bepaalde basisdiensten alsnog middels een bijdrage van de deelnemers medegefinancierd kunnen worden.

Lange termijn

De bedoeling is om de komende jaren een aantal basisdiensten te realiseren. Deze vergen in het begin een aanzienlijke investering, wat tot gevolg heeft dat het Netwerk Oorlogsbronnen in de komende drie jaar flink zal moeten worden opgeschaald. Tevens zal de doorwerking van de digitale manier van werken tijd kosten. Uitgegaan wordt van een periode van 2x3 jaar van investeringen. De verwachting is dat op langere termijn (na 6 jaar) de begroting kan worden aangepast naar een meer bescheiden omvang, bedoeld om de kosten voor beheer en doorontwikkeling te dekken, afhankelijk van technologische ontwikkelingen, de ontwikkelingen binnen het totale terrein van digitaal erfgoed en de wijze waarop binnen de oorlogssector de toepassingen worden doorgevoerd. Op dat moment kan het netwerk weer een meer coördinerende rol krijgen, en minder uitvoerend en ontwikkelend.

Bijlage A: Uitvoeringsagenda 2016-2019

“Think big, act small”. De eerste uitvoeringsagenda staat in het kader van de opbouw. In de vorm van kleine projecten gaan we beginnen met het opbouwen van de technische infrastructuur. Ook zullen de eerste stappen worden gezet met het opzetten van de organisatiestructuur en de uitbouw van het netwerk van participanten. De bedoeling is om gaandeweg basisdiensten en -producten te ontwikkelen die vervolgens voor een bredere groep participanten kunnen worden benut.

De uitvoeringsagenda is opgedeeld in vijf lijnen, die voortvloeien uit de adviezen gedaan in de verschillende werkgroepen: content, context, internationalisering, research&development en kennismakelaar. Het technische jargon sluit aan bij het verkenningsrapport “Men neme een collectie...en dan?” van de Werkgroep Zoeken, vinden en verrijken. De opdeling van de projecten in de verschillende lijnen is niet absoluut; een project als Bronnen zonder grenzen gaat net zo goed als COWO2 over aggregatie. Dergelijke dwarsverbanden zijn belangrijk, omdat in deze cohesie de kracht van het programma zit. Op het moment dat straks de 12 partners in COWO2 hun collecties gestandaardiseerd online beschikbaar hebben, kunnen met behulp van de kennis uit het project Contextfabriek vervolgens authority files en de WO2 thesaurus worden ingezet om de vindbaarheid verder te verbeteren. Het project Crowdsourcing WO2 kan ook worden ingezet om namen- en personentoegang te versterken.

Om niet te verdrinken in de mogelijkheden, zal er stap voor stap worden gewerkt, vanuit duidelijk afgebakende projecten met een relatief korte doorlooptijd en een overzichtelijk aantal partners. Drie jaar is in de informatietechnologie een lange periode. Naast genoemde projecten zal er in het programma ook ruimte gereserveerd worden om in te spelen op externe ontwikkelingen en kansen.

Er zal jaarlijks worden geëvalueerd in hoeverre deze lijnen moeten worden uitgebreid of aangepast. In sommige gevallen zou dit kunnen leiden tot herallocatie van budget.

Lijn 1 Content

Doel van deze lijn is om de “grondstoffen”-laag voor het zoeken, vinden en verrijken te verstevigen.⁶⁰ Het gaat hierbij niet alleen om metadata, maar ook om digitale manifestaties van de analoge bronnen in de vorm van digitale reproducties (bijv. scans), transcripties en gestructureerde data (bijv. databases, spreadsheets). Het doel is hiermee het aanbod aan inhoudelijk relevante digitale data over of van bronnen uit de Tweede Wereldoorlog kwalitatief te versterken.

Er is op dit moment slechts een fractie van het aanbod gedigitaliseerd: selectie en prioritering moeten afhangen van specifieke wensen van intermediairs (vraaggericht digitaliseren en/of metadateren), bijvoorbeeld door de thematische programmering waar nu binnen de commissie Cohen over gesproken wordt. Vooruitlopend op wat hier uit gaat komen, ontwikkelen de projecten in deze lijn alvast het instrumentarium dat later kan worden ingezet om aan deze vraag tegemoet te komen.

⁶⁰ WP4 verkenning, p. 5 en verder.

1.1 Collectie-ontsluiting musea WO2 (COWO2)

“Ik wil standaardisering: een kachel is een kachel, een geweer is een geweer”

Citaat van één van de geïnterviewden in het aanbiederonderzoek⁶¹

Partners:

Aaltense musea, Airborne Museum ‘Hartenstein’, Fries Verzetmuseum, Joods Historisch Museum, Museon, Museum Bronbeek, Nationaal Bevrijdingsmuseum, Nationaal Monument Kamp Vught, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, Oorlogsmuseum Overloon, het Verzetsmuseum Amsterdam, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (penvoerder)

Inhoud:

In dit project worden 7980 objecten digitaal gefotografeerd, 5010 objecten nader beschreven en alle collecties uiteindelijk via museumaggregator DiMCoN op Oorlogsbronnen.nl in één keer doorzoekbaar gemaakt. De selectie is verricht door de instellingen zelf. Aan het einde van dit project zijn de collecties van de 12 deelnemers aangesloten op het netwerk van de landelijke digitale infrastructuur. De SMH 40-45 is penvoerder van dit project.

Welk probleem wordt aangepakt?

- 12 prominente WO2-collecties worden beter vindbaar voor het publiek
- Inhoudelijke uitwisseling tussen instellingen onderling wordt versterkt
- “Grondstoffen” worden gecreëerd om in vervolgprojecten rondom een gezamenlijke WO2-thesaurus, linked data, crowdsourcing, contextualisering etc. volgende stappen te nemen

Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen kan instellingen begeleiden en adviseren over hoe zij hun collecties – van object in de vitrine tot digitale afbeelding – online kunnen zetten en gestandaardiseerd beschikbaar kunnen stellen aan derden. De standaardprocedure ontwikkeld in dit project kan als leidraad fungeren voor anderen.

1.2 WO2 crowdsourcing platform

“Wie heeft wat waarover en hoe verhouden bronnen zich tot elkaar? (...) Het vergt ook en in toenemende mate een stevige wederkerige relatie met het publiek, dat via crowdsourcing een steeds belangrijkere bijdrage levert aan de ontsluiting en verrijking van collecties. De relatie met en de inzet van het brede publiek is overigens primair een zaak van de participanten zelf”⁶²

“Ik zou graag aan dit project meewerken, omdat ik het belangrijk vind dat de aandacht voor het verzet blijft. Die mensen hebben destijds hun leven in de waagschaal gezet. Mijn grootouders van moeders zijde hielden ook Joden en onderduikers verborgen. Mijn moeders jeugd is hierdoor voor een groot deel bepaald geweest. Zelf

⁶¹ Rapportage gesprekken aanbieders oorlogsbronnen, p. 5.

⁶² WP1b Stip op de Horizon, p. 11.

houd ik mij bezig met het Duits verzet en de band met het Nederlandse verzet.”

Eén van de vrijwilligers in het Verzetsbladen-crowdsourcingproject van het NIOD, Meertens en KB.

Partners:

Meertens Instituut, Koninklijke Bibliotheek, NIBG, Huygens ING

Inhoud:

In dit project worden via verschillende al bestaande crowdsourcing-platforms (Meertens, De Ree) vrijwilligers online ingeschakeld om de toegang tot WO2-collecties te verbeteren. De eindresultaten worden geïntegreerd in diensten die zijn aangesloten op de landelijke digitale infrastructuur. In 2016 zal in ieder geval een vervolg worden ingezet met het transcriberen van de Verzetskranten, in samenwerking met het Meertens Instituut en de Koninklijke Bibliotheek.

Welk probleem wordt aangepakt?

- WO2-collecties zijn slecht vindbaar en nauwelijks doorzoekbaar.
- “We vinden collectie-ontsluiting belangrijk, maar hebben geen tijd”. Via crowdsourcing kan deel van het werk worden neergelegd bij externen.
- Efficiëntere benutting van het grote vrijwilligerspotentieel in de oorlogserfgoedsector. Senioren zijn steeds digitaler en hebben veel vrije tijd, hier liggen ook voor de toekomst kansen.
- Crowdsourcing heeft als neveneffect dat het publiek betrokken raakt bij erfgoed. Er vormt zich een *community* rondom de erfgoedinstelling, waarop de instelling ook in andere gevallen een beroep kan doen.⁶³

Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen beschikt over een pool van vrijwillige crowdsourcers, die kunnen worden ingezet om nader te bepalen collecties te ontsluiten door middel van transcriptie of metadatering of het aanleggen van gestructureerde databestanden. We zijn bekend met de verschillende beschikbare platforms en weten wat in welke situatie het beste is. We benutten het gezamenlijke netwerk om nieuwe vrijwilligers te werven. De keuze van de collecties kan worden afgestemd op specifieke thema's of onderwerpen.

1.3 CANON WO2 open data

“Alles staat natuurlijk op Wikipedia. Je hoeft maar een naam in te voeren en krijgt gelijk hele verhandelingen’ (Man, 63, LO)”⁶⁴

Partners:

Wikimedia Nederland, NIBG

Inhoud:

Beeld- en videomateriaal zijn de belangrijkste informatiebronnen bij het grote publiek. Intermediairs ondervinden veel problemen met het vinden van geschikt rechtenvrij materiaal. We maken een lijst van 30 kernegebeurtenissen WO2 in het Koninkrijk

63 WP4 Verkenningsrapport p. 30.

64 WP3 De Tweede Wereldoorlog – de hedendaagse interesse in Nederland- kwalitatief, p. 13

der Nederlanden, schrijven korte lemma's bij deze gebeurtenissen en verzamelen rechtenvrij foto- en videomateriaal bij de 30 kerngebeurtenissen. De nadruk in dit project ligt in het onderzoeken, bijeenbrengen en – in sommige gevallen – “clearen” van de rechten van een kleine maar inhoudelijke belangrijke dataset. Alle metadata en content stellen we beschikbaar via oorlogsbronnen.nl, openbeelden.nl en als contentdonatie aan Wikimedia Commons. Het bewegend materiaal wordt ook geüpload naar Youtube.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Intermediairs hebben behoefte aan context en content. Hiermee bieden wij achtergrondinformatie en een selectie van oorspronkelijk bronnenmateriaal dat musea en andere intermediairs en ook het publiek vrijelijk kunnen benutten.
- Vrijgeven van content en metadata als open data in het publieke domein stimuleert het hergebruik. Door materiaal te kiezen dat gerelateerd is aan kerngebeurtenissen wordt aangesloten bij de informatiebehoefte van een brede groep gebruikers. Musea, docenten, etc. kunnen het materiaal vrijelijk (her)gebruiken bij hun presentaties.

Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen is in staat voor nader te bepalen onderwerpen geschikt bronnenmateriaal op te sporen, de rechten adequaat te clearen en basale contextinformatie aan te leveren in een open digitale infrastructuur.

1.4 Nationale collecties reboot

Partners:

Alle deelnemende instellingen in Oorlog in Blik, BeeldbankWO2, Wegwijzer Archieven WO2 en Getuigen Verhalen, DANS-KNAW, Nationaal Archief, NIBG, NDE

Inhoud:

In 2010 zijn er in het kader van het programma Erfgoed van de Oorlog een aantal nationale online portals opgeleverd rondom Oral History-interviews, fotomateriaal, archiefmateriaal en bewegend beeld. Deze portals zijn ingehaald door de tijd. De landelijke digitale infrastructuur gaat er inmiddels van uit dat elke instelling zijn digitale collectie zelf beheert en op een gestandaardiseerde manier beschikbaar stelt. Feitelijk wordt het beheer teruggegeven aan de instelling zelf. Dit maakt op langere termijn centrale collectiebeheersystemen zoals Oorlog in Blik, Beeldbank WO2, Wegwijzer WO2 en Getuigen Verhalen in de huidige opzet overbodig. Voorlopig – zie de resultaten van het aanbiederonderzoek – is het echter nog niet zo ver. Eerst moeten de bestaande, sterk verouderde applicaties omgebouwd worden zodat ze weer mee kunnen in de nieuwe ontwikkelingen. Op lange termijn is het de bedoeling dat alle bronnen door de instellingen zelf via de eigen systemen worden aangeboden en via Oorlogsbronnen.nl worden geharvest. Het beheer van collecties door het Netwerk Oorlogsbronnen zal zich beperken tot waardevolle oorlogsbronnen die geen institutioneel onderdak kunnen vinden of (nog) niet worden aangeboden door de collectiehoudende instellingen. In geval van nieuw materiaal zullen we in eerste instantie bemiddelen bij het onderbrengen ervan bij de meest geschikte instelling in ons netwerk.

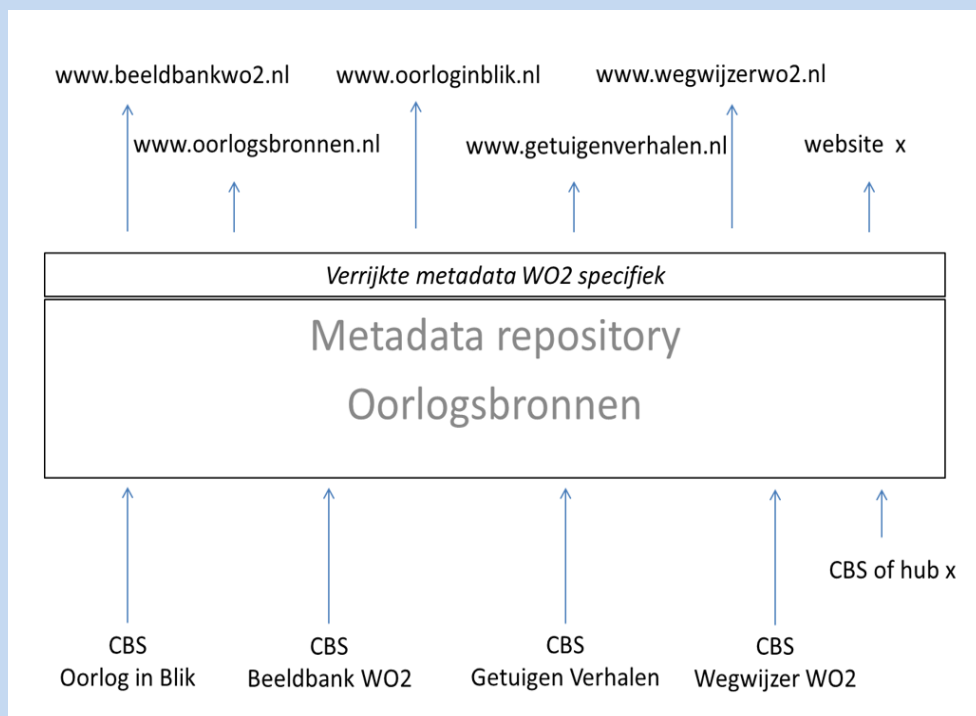
Deel van dit project is ook mensenwerk: we gaan ons inspannen om in afstemming met het NDE instellingen aan te moedigen materiaal weer terug te nemen in eigen beheer en begeleiden in de realisatie ervan.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Het materiaal in de nationale collecties Erfgoed van de Oorlog wordt beter vindbaar en bruikbaar door ze conform de architectuur van de landelijke infrastructuur aan te bieden.
- De nationale collecties Erfgoed van de Oorlog blijven geautomatiseerd up-to-date, omdat ze in het vervolg hun informatie uit de lokale systemen halen.

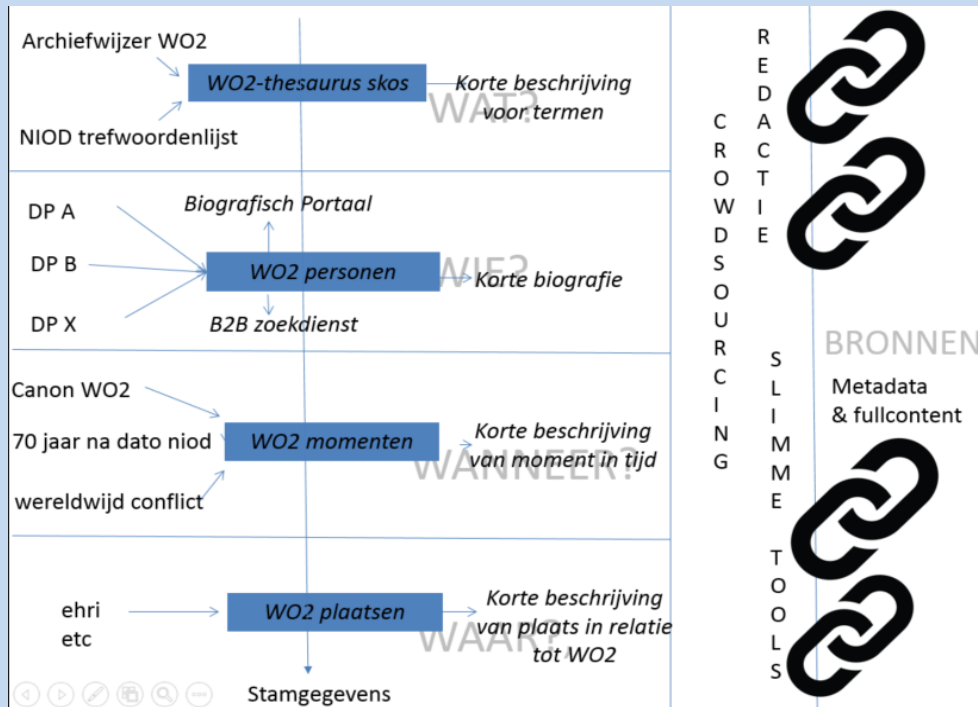
Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen biedt via oorlogsbronnen.nl toegang tot alle relevante WO2-collecties. Naast een zoekfunctie door alles heen, biedt het specifieke portals naar audiovisueel, oral history, fotomateriaal en archiefbeschrijvingen, waarin een selectie van het materiaal wordt samengebracht. Oorlogsbronnen is geen beheersysteem, maar brengt metadata uit bestaande systemen bij elkaar. Het Netwerk Oorlogsbronnen beschikt daarnaast over een eenvoudig collectiebeheersysteem voor AV, fotomateriaal, oral history en archiefbeschrijvingen, waar bronnen uit nationale collecties, die niet door de instellingen zelf kunnen worden aangeboden, beschikbaar worden gesteld.

Lijn 2 Context

Deze lijn houdt zich vooral bezig met het “verbinden”. Doel van deze lijn is zinvolle onderlinge associaties te maken tussen “de grondstoffen” onderling, met behulp van stamgegevens. Het aanleggen van “authority files”, een WO2-thesaurus en het zoveel mogelijk verbinden met bestaande stamgegevens in een open infrastructuur is hierbij het uitgangspunt. We onderscheiden vier onderdelen, synchroon aan de meest gangbare zoekingen: wat, wie, wanneer en waar.

2.1 Contextafdeling WO2

“Standaardisatie van termen kan ook behulpzaam zijn in het beter vindbaar maken van oorlogsbronnen. Het zou bijvoorbeeld helpen als alle aanbieders van oorlogsbronnen consequent zijn in het gebruik van eigennamen of geografische termen zoals Ravensbrueck (met umlaut).”⁶⁵

“De gebruiker heeft baat bij thematische samenwerking als dit tot gevolg heeft dat de oorlogsbronnen beter vindbaar en toegankelijk gemaakt worden. Deelnemers aan het Kenniscentrum kunnen elkaar helpen in een rijkere ontsluiting van bepaalde bronnen, zoals (bedrijfs)archieven.”⁶⁶

“Het Kenniscentrum kan meerwaarde bieden door bijvoorbeeld het onderwijs op een heel gerichte manier te helpen. Als leerlingen gericht willen zoeken op het onderwerp WOII en de Holocaust, dan kunnen ze bij het Kenniscentrum beginnen en vormt dat het centrale vertrekpunt. Via het Kenniscentrum kom je bij een waaier aan lokale, regionale, nationale informatie. Het Kenniscentrum biedt daarvoor een digitale infrastructuur.”⁶⁷

⁶⁵ WP3 Rapport gesprekken aanbieders, p. 10.

⁶⁶ WP3 Rapport gesprekken aanbieders, p. 19.

⁶⁷ WP3 Rapport gesprekken aanbieders, p. 16.

“Een gemeenschappelijke oorlogsthesaurus kan helpen bij het leggen van betekenisvolle verbanden tussen oorlogsbronnen.”⁶⁸

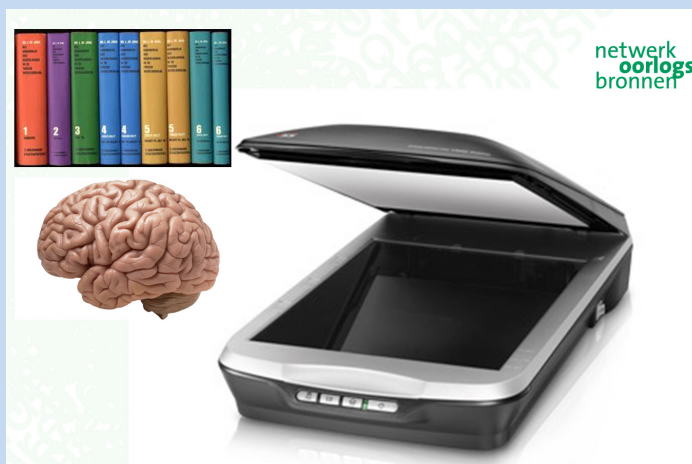
Partners:

Wikimedia Nederland, NC 4 en 5 mei, RCE, Netwerk Digitaal Erfgoed (werkpakketten Bruikbaar en Houdbaar), NIBG, Huygens ING, Fries Verzetsmuseum.

Inhoud:

In dit project worden de “wat, waar, wie en wanneer”-toegangen op de verzamelde collectie WO2 Nederland in Oorlogsbronnen.nl versterkt. Er moet een robuuste informatiearchitectuur worden opgezet, om vervolgens de data voor de verschillende toegangen te bewerken en beheren.

Voor de “wat”-toegang zal de WO2-thesaurus via het Open Skos-platform worden gepubliceerd en geïntegreerd als verrijkingstool in het CMS van oorlogsbronnen.nl. Aan het topniveau van de thesaurus zal een redacteur (collectiespecialist) een selectie maken uit de belangrijkste bronnen, gekoppeld aan de thesaurustermen. Deze data wordt gebruikt om op oorlogsbronnen.nl het aanbod meer thematisch te duiden. De verrijkte data zal worden doorgeleverd aan externen zoals Wikipedia en tweedewereldoorlog.nl. In samenwerking met het NDE zal het Netwerk Oorlogsbronnen zich in 2016 inspannen om de WO2-thesaurus te integreren in standaard collectiebeheersystemen van in ieder geval De Ree, Picturae en Axiell.

Voor de “waar”-toegang zal worden geëxperimenteerd met de Geocoder van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als middel om de huidige geaggregeerde geodata te normaliseren. Ook zal er geclusterd worden op provincies, zodat Oorlogsbronnen toegerust is op het doorleveren van data aan regionale en lokale partijen. Het eindresultaat zal in oorlogsbronnen.nl worden geïntegreerd.

Voor de “wie”-toegang zal worden samengewerkt met het Biografisch Portaal van het Huygens ING. Het Netwerk Oorlogsbronnen zal op basis van een nog nader te bepalen thema (Commissie Cohen) 20 personenlemma’s produceren, deze doorleveren aan Wikipedia en het Biografisch Portaal, er ook bronnenmateriaal aan verbinden. Het eindresultaat zal ook in oorlogsbronnen.nl worden geïntegreerd.

Voor de “wanneer” (met ook een stukje “wat”) zal in eerste instantie gebruik worden gemaakt van de Canon WO2 uit 1.3.

⁶⁸ WP3 Rapport gesprekken aanbieders, p. 20.

Bij de koppeling aan bronnen zijn persistent identifiers (unieke duurzame identificatiecodes) bij de beschikbaarstelling van groot belang. Slechts enkele erfgoedinstellingen hebben dit geïmplementeerd. Het Netwerk Oorlogsbronnen participeert in het project Persistent Identifiers van het NDE en koppelt de uitkomsten terug naar het programma.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Intermediairs en het publiek hebben behoefte aan context. Je kunt niets met 8 miljoen treffers, er is verfijning nodig. Met de verrijkte data die wij hier in Oorlogsbronnen gaan aanmaken, kunnen wij intermediairs bedienen met inhoudelijke duiding. Zij kunnen hiermee beter de gebruikers bedienen.
- Inhoudelijke uitwisseling. Door een gemeenschappelijk referentiekader te creëren – bijvoorbeeld door middel van een gedeelde Thesaurus WO2 maar ook standaardlijsten van namen – kunnen we collecties op zinniger wijze met elkaar verbinden.

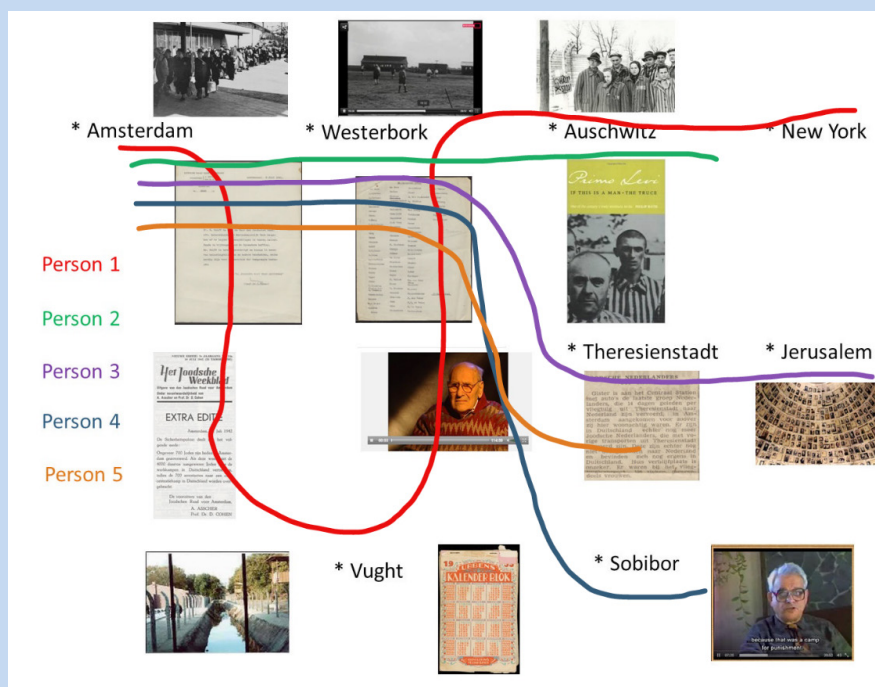
Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen heeft een contextfabriek klaarstaan (met stamgegevens) die kan worden benut om ook voor andere thema's "wie, wat, waar en wanneer" in een open infrastructurele omgeving verder uit te breiden. Deze dienst zorgt voor de verrijkiingslaag door "kennis" in data te vertalen.

2.2 Namen en personenportal WO2

'Ik ben op zoek geweest naar informatie over de familie van mijn moeder bij de burgerlijke stand. Maar daar kwam ik niet verder. Ze konden mij niet alle informatie meer geven.' (Vrouw, 58, LO)

'Een paar jaar geleden kwam ik in contact met de zoon van een Engelandvaarder. Die mensen zijn opgepikt door een Engelse mijnenjager, gearresteerd en ondervraagd. Ik zou willen weten waar die processen verbaal zijn. Ik heb van alles afgezocht, ben ook bij het NIOD geweest, maar die weten het ook niet.' (Man, 71, MO)⁶⁹

69 De Tweede Wereldoorlog – de hedendaagse interesse in Nederland – kwalitatief, p. 15.

Partners:

Oorlogsgravenstichting (OGS, projectleider), Nederlandse Rode Kruis, NM Kamp Vught, Stichting Oranjehotel, Nationaal Archief, Stichting Vriendenkring Neuengamme, NIOD, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Engelandvaarders Museum, NM Kamp Amersfoort.

Inhoud:

Dit project gaat over de “wie”-toegang. We willen gaan bouwen aan één landelijke online toegang naar informatie over personen uit de Tweede Wereldoorlog in het Koninkrijk der Nederlanden (verzet, collaboratie, vervolging, militair, etc.). Deze online dienst biedt één online toegang tot primaire en secundaire bronnen (databases), die technisch worden beheerd bij de instellingen zelf of in de OGS-omgeving. Voor participanten die het technisch beheer van hun database niet zelf kunnen/willen doen, wordt er een webomgeving ter beschikking gesteld waarin zij online hun namendatabase kunnen muteren.

Het project omvat voor 2016-2019; een juridische verkenning van de (on)mogelijkheden, een inventarisatie van de beschikbare namendatabases en bereidheid om deze te delen, een proeftraject met NM Kamp Vught, het NRK, Stichting Oranjehotel, Stichting Vriendenkring Neuengamme, NM Kamp Amersfoort en het NIOD en de oplevering van een eerste zoeking op de verzamelde namenbestanden begin 2017.

De dienst zal in eerste instantie vanwege privacy-restricties in een beschermde omgeving aanvankelijk alleen door medewerkers van de deelnemende organisaties beschikbaar zijn. Het zal in eerste instantie vooral erop gericht zijn alles wat er is doorzoekbaar te maken. Vanaf 2017 zal er geëxperimenteerd worden met datanormalisatie, in de richting van een personenbestand met stamgegevens en unieke identifiers.

De infrastructuur moet zo worden opgezet dat op langere termijn de zoekdienst eenvoudig in het publieke domein kan worden aangeboden, over een jaar of 15 kan alles waarschijnlijk open worden gesteld. In dit project zal budget worden gereserveerd voor meerdere aansluitingen, buiten de genoemde pilots, vanaf 2017. Daarnaast zal er een klankbordgroep worden ingesteld, waar belanghebbende partners kunnen meedenken en –praten over het project. Via de lijn internationalisering worden de mogelijkheden tot internationale samenwerking met bijvoorbeeld Yad Vashem, International Tracing Service, United States Holocaust Memorial Museum (USHMM), National Archives and Records Administration (NARA) etc. verkend.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Inhoudelijke uitwisseling.
- Instellingen ontvangen veel vragen over personen. Via deze dienst kun je met een muisklik zien welke informatie er beschikbaar is bij de collega-instellingen.
- Meer standaardisering. Als het lukt om toe te werken naar een persistent identifier voor personen, kunnen collecties en databestanden meer duurzaam verbonden worden.
- Meer onderlinge afstemming. Op dit moment wordt data soms nog op verschillende plekken bijgehouden. Het zou mooi zijn om toe te groeien naar een samenwerkingsmodel waarin iedereen een bepaald deelgebied behartigt, conform overeengekomen kwaliteitsnormen.

Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen biedt een online service aan, waarmee collega-instellingen elkaars namenbestanden kunnen doorzoeken. De kleinere instellingen, die het technisch beheer van hun data niet kunnen organiseren, kunnen gebruikmaken van een beheeromgeving, waar zij online zelf het inhoudelijk beheer kunnen doen. Op termijn kan deze dienst doorgroeien naar een geautoriseerde service waar stamgegevens van personen worden verzameld (met persistent identifiers) en koppelingen naar oorspronkelijk bronnenmateriaal (met persistent identifiers) worden gemaakt. Belangrijk is de koppeling met het buitenland, omdat met name persoonsgegevens en bronnenmateriaal zich ook vaak in buitenlandse instellingen bevinden.

Lijn 3 Internationaal

“Over Nederland weten we in Nederland wel het meeste. Maar er zijn ook wel oorlogsbronnen in het buitenland. Internationalisering is daarom een belangrijk aspect. Moet wel meegenomen worden in het concept van het kenniscentrum. Je kunt ook aanhaken bij anderen. We zijn al hard op weg naar 2019, 75 jaar oorlog, dan moet je nu met zijn allen als oorlogsinstellingen een grote slag slaan. Nu oppakken, nu fondsen daarvoor bewerken.”⁷⁰

“Ik vind dat het lesmateriaal te veel gericht is op West-Europa. Een onderbelicht thema is de oorlog in Oost-Europa, de Sovjet Unie. Alle informatie in de Nederlandse methodes met betrekking tot de ommekeer gaat richting D-day en het oprukken van de Amerikanen en Engelsen en als je kijkt wat voor aandacht operatie Barbarossa en Stalingrad voor de ommekeer in het Oosten krijgt... Als je geluk hebt krijg je een alineaatje. Dat vind ik zo ongelooflijk West-Europa-centrisch. Dat kun je tegenwoordig echt niet meer maken.’ (Docent, leeftijd onbekend, VWO)”⁷¹

In het Gebruikersonderzoek, het Aanbiedersonderzoek en ook de werkgroep Stip op de Horizon wordt gewezen op het belang van internationalisering. Bij gebruikers gaat het vooral om positionering van de Nederlandse geschiedenis in de bredere context van de Tweede Wereldoorlog als een wereldwijd conflict dat zich op alle continenten afspeelde. Deze verbreding van het perspectief komt overigens ook steeds vaker terug in hedendaags onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog.⁷² Een “breed” onderzoek is gebaat bij een verbeterde beschikbaarheid van de bronnen op internationaal niveau. Het Netwerk Oorlogsbronnen anticipeert op deze ontwikkeling door de samenwerking te zoeken met buitenlandse organisaties met WO2-gerelateerd bronnenmateriaal.

Daarnaast weten we dat veel “onontgonnen” bronnenmateriaal dat betrekking heeft op de Tweede Wereldoorlog in Nederland zich in buitenlandse collecties bevindt: beleidsnotities van de Duitse bezetter over Nederland in het Bundesarchiv, transportlijsten en brieven van gevangenen en vervolgd in een groot aantal archieven van concentratiekampen en herinneringscentra en andere erfgoedinstellingen in Duitsland, Oostenrijk, Polen, Tsjechoslowakije, Sovjet-Unie, etc., documenten van de SS en beeldmateriaal van de geallieerden in het archief van de National Archives Records

⁷⁰ Rapportage gesprekken aanbieders oorlogsbronnen, p. 5.

⁷¹ De Tweede Wereldoorlog – de hedendaagse interesse in Nederland – kwalitatief, p. 32

⁷² Bijv. de vergelijkende studie Griffioen/Zeller naar Jodenvervolging in Nederland, Frankrijk en België en Nikolaus Wachsmann’s KZ. History of the Nazi Concentration Camps.

Administration (het nationale archief van de VS) en de Hoover Institution. Ook in Japan, Indonesië, Suriname en Australië bevinden zich belangrijke, maar nauwelijks ontsloten collecties voor ons themagebied. Voor dit laatste onderdeel zou kunnen worden samengewerkt met het Indisch Herinneringscentrum, als beheerder van de portal Indië in Oorlog.

Naarmate de beschrijvingen van erfgoedcollecties internationaal digitaal beter vindbaar worden gemaakt via infrastructuren zoals EHRI, APEX en Europeana, is het eenvoudiger verbindingen te maken en de randvoorwaarden te creëren voor nieuwe onderzoeksvragen. Een gezamenlijke ontsluiting zet de deur open op weg naar een meer intensieve internationale samenwerking. Hierbij kan worden gedacht aan het digitaliseren van belangrijke collecties in het buitenland, maar ook bijvoorbeeld het realiseren van een internationale Tweede Wereldoorlog-portal. Dit laatste is op dit moment nog een politiek gevoelig onderwerp, maar een programma als EHRI bewijst dat het ook met “moeilijke” thema’s wel degelijk mogelijk is om met internationale partners te bouwen aan een vraaggerichte toegang tot de gezamenlijke collecties. Het Netwerk Oorlogsbronnen kan de lobby op internationaal niveau alvast inzetten.

De doelen van deze lijn zijn:

- Inventariseren en aansluiten van buitenlandse collecties, die een relatie hebben tot het onderwerp van de Tweede Wereldoorlog in het Koninkrijk der Nederlanden.
- Inventariseren van de mogelijkheden tot nadere samenwerking op het gebied van collectie-ontsluiting met een aantal belangrijke internationale organisaties.
- Het internationaliseren van oorlogsbronnen.nl door a) het aanbieden van een Duitse en Engelse zoekinterface en b) het vertalen van de thesaurus in Duits en Engels.
- Voorwerk verrichten op weg naar een internationale WO2-portal.

3.1 Bronnen zonder grenzen

Partners:

APEX, EHRI, NARA, Yad Vashem, Europeana

Inhoud:

De bedoeling is om de in het buitenland aanwezige collecties die betrekking hebben op het thema WO2 in het Koninkrijk der Nederlanden via Oorlogsbronnen.nl doorzoekbaar te maken. Hiermee zal als eerste stap een brug worden geslagen naar internationale portals zoals APEX (archieven), EHRI (Holocaust-archieven) en Europeana (erfgoedinstellingen). NARA en Yad Vashem hebben hele interessante collecties die op dit moment nog nauwelijks gevonden worden door intermediairs en het publiek. In dit project zal daarnaast een inventarisatie worden gemaakt van belangrijke collecties in het buitenland die nog niet infrastructureel beschikbaar zijn gesteld.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Inhoudelijke uitwisseling.
- Vindbaar maken van belangrijke WO2-collecties.

Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen maakt de collectie WO2 Nederland, die zich in het buitenland bevindt, beter vindbaar.

3.2 Onderzoek internationale samenwerking

Potentiële partners:

National Archives and Records Office (NARA), Library of Congress, United States Holocaust Memorial Museum, Yad Vashem

Inhoud:

We weten dat er veel belangrijke collecties in het buitenland worden bewaard (bijv. foto's gemaakt door de geallieerden, documenten die zijn meegenomen, etc.), een aantal daarvan zullen via 3.1 ook voor het Nederlandse publiek zichtbaar worden gemaakt. In het verlengde van het aanbiederonderzoek willen we vanuit het Netwerk Oorlogsbronnen in gesprek gaan met een aantal belangrijke internationale partijen over de mogelijkheden tot samenwerking op het gebied van collectie-ontsluiting.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Inhoudelijke uitwisseling.
- Vindbaar maken van belangrijke WO2-collecties.

Basisdienst Netwerk Oorlogsbronnen

Het Netwerk Oorlogsbronnen legt contacten op strategisch niveau met het oog op de ontwikkeling van gezamenlijke projecten ten behoeve van nadere collectie-ontsluiting.

Lijn 4 R&D

Doel van deze lijn is om gericht onderzoek te doen naar oplossingen voor specifieke problemen waar we tegenaan lopen bij het realiseren van de doelstelling van het programma. Het kan gaan om onderzoek naar de toepasbaarheid van bepaalde technologie, maar ook bijvoorbeeld auteursrechten of openbaarheidsbeperkingen. In deze lijn passen ook haalbaarheidsonderzoeken voor potentiële producten, diensten of activiteiten in het programma.

4.1 Volautomatische archiefontsluiting

Partners:

Nationaal Archief, BRAIN, Archief2020, IMPACT, Centre for Language and Speech Technology

Inhoud:

In dit project wordt onderzocht onder welke omstandigheden het zinnig is om Optical Character Recognition-software, in combinatie met Named Entity Recognition-tools in te zetten, bij het fulltext doorzoekbaar maken van getypt en hybride (getypt/handgeschreven) archiefmateriaal. Als test wordt gebruikt het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, een archief waar veel getypt materiaal met veel namen in voorkomt.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Het CABR-archief is het belangrijkste “dader”-archief in Nederland. Het wordt veel gebruikt en slimme ontsluitingsstrategieën stellen het NA in staat deze belangrijke collectie beter doorzoekbaar te maken.
- Als uit ons onderzoek blijkt dat het OCR'en van bepaalde archiefcollecties de moeite waard is, kan dit ook voor de andere archiefinstellingen met WO2-collecties een nieuw alternatief bieden ter verbetering van de ontsluiting.

4.2 Onderzoek samenwerking regionale hubs

“Aansluiting op provinciale en regionale initiatieven is cruciaal voor de uitvoeringsagenda, omdat dat het niveau is waarop verhalen betekenis krijgen, toe-eigening plaatsvindt en publieksparticipatie en crowdsourcing gestalte krijgt. Bovendien nemen provincies in toenemende mate verantwoordelijkheid voor erfgoed. Met name Gelderland, Brabant en Zeeland zijn zeer actief bezig met hun oorlogsgeschiedenis. Zij laten zien hoe verrijkend het provinciale en regionale perspectief is ten opzichte van het nationale.”⁷³

Partners:

Regionale Historische Centra

Inhoud:

Het Netwerk Oorlogsbronnen wil vraaggericht werken, maar vindt op dit moment nog weinig aansluiting bij regionale partijen. Dit is een gemiste kans, omdat er veel wordt ondernomen rondom de thematiek Tweede Wereldoorlog. De regionale historische centra als regionale “hubs” vervullen stuk voor stuk een spilfunctie in hun provincie. Een onderzoek naar de mogelijkheden tot samenwerking op het gebied van collectie-ontsluiting is wenselijk om te verkennen welke behoeften er leven.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Samenwerking met de RHC's vergroot het netwerk van Oorlogsbronnen. Ook biedt het kansen tot samenwerking op het gebied van crowdsourcing, kennisdeling, collectie-ontsluiting, etc.

Lijn 5 Kennismakelaar

Doel van deze lijn is om de participanten in het Netwerk en andere geïnteresseerden door kennisdeling op de hoogte te houden van de technische, organisatorische en financiële mogelijkheden om de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van hun collecties te vergroten.⁷⁴

Partners:

Digitaal Erfgoed Nederland, Historisch Centrum Overijssel, Gelders Erfgoed, Fries Verzetsmuseum

Inhoud:

Uit het aanbiederonderzoek blijkt dat er veel behoefte is bij de collectiehoudende instellingen aan inhoudelijke en technische kennisuitwisseling. Het Netwerk Oorlogsbronnen faciliteert een platform hiervoor. Als spin in het web koppelt het programmeerteam van het Netwerk Oorlogsbronnen de behoeften in het veld aan kennis en/of technologie die elders voor handen is. Bij de programmering vervult het Netwerk Oorlogsbronnen daarnaast een initiërende rol door nieuwe relevante ontwikkelingen onder de aandacht van de participanten te brengen. Het Netwerk Oorlogsbronnen werkt nauw samen met Digitaal Erfgoed Nederland.

⁷³ WP1b Stip op de Horizon, p. 13.

⁷⁴ WP1b, Stip op de Horizon, p. 12.

De volgende middelen worden ingezet:

- Jaarlijkse Netwerkdag Oorlogsbronnen: inmiddels een bewezen concept. Doelgroep: collectiebeheerders in de oorlogserfgoedsector en intermediairs.
- Jaarlijkse Beleidsdag Oorlogsbronnen: studiedag bedoeld voor directeuren, beleidsmakers, fondsenadviseurs etc. over beleids- en visieontwikkeling rondom de beschikbaarstelling van de Collectie WO2 Nederland.
- Jaarlijkse Consortiumbijeenkomst Oorlogsbronnen: op deze bijeenkomst, bedoeld voor participanten van het Netwerk worden de voorlopige jaarplannen van Oorlogsbronnen voorgelegd en ter discussie gesteld. Ook worden vanuit de betrokken instellingen nieuwe ideeën of behoeften aangekaart.
- Regionale netwerkdagen: het is belangrijk om het netwerk uit te breiden en samen te werken met regionale partijen. De opzet van deze dagen is gelijk aan de landelijke Netwerkdag, waarbij zoveel mogelijk wordt ingespeeld op regionale behoeften. Voor 2016 staan regionale netwerkdagen gepland voor Friesland, Gelderland en Overijssel.
- Studiedagen, workshops, hackathons, snelkookpansessies: voor bepaalde belangrijke onderwerpen zoals bijv. privacywetgeving, digitale collectie-ontsluiting, Wikipedia, linked data, organiseert het Netwerk Oorlogsbronnen studiedagen of workshops. Het gaat hier om kleinschalige hands-on bijeenkomsten voor medewerkers uit de oorlogserfgoedsector. Daarnaast neemt het Netwerk Oorlogsbronnen deel aan hackathons rondom cultuurdata, om hergebruik van de data te stimuleren. Er zullen zogenaamde “snelkookpansessies” worden georganiseerd waar participanten in een informele setting eerste ideeën of plannen kunnen voorleggen aan de anderen binnen het Netwerk. Focus ligt hierbij op hele concrete wijze een combinatie te maken tussen de vraag/behoefte vanuit het veld en voor handen zijnde creatieve en/of technologische oplossingen.
- Maandelijks nieuwsbrief: deze wordt meer toegespitst op de business-to-business behoeften van de intermediairs en de collectiehoudende instellingen. De nieuwsbrief pikt uit het aanbod de zaken die specifiek relevant zijn voor de oorlogserfgoedsector (“tech watch”, monitoring). Het zal dus niet gaan over het aankondigen van tentoonstellingen, maar vooral over ontwikkelingen op het gebied van collectiebeheer.
- Oorlogsbronnen.nl: de huidige website zal worden aangepast op de business-to-business-diensten die zullen worden ontwikkeld (“Oorlogsbronnen Professional”). Hierbij zullen we middels blogs, social media etc. de informatievoorziening rondom Oorlogsbronnen uitbreiden.

Het Netwerk Oorlogsbronnen is het knooppunt voor de oorlogserfgoedsector op het gebied van collectiebeheer. Het programmabureau vormt een laagdrempelig aanspreekpunt voor zowel collectiehoudende instellingen als intermediairs, fondsen, beleidsmakers en andere betrokken partijen.

Welk probleem wordt aangepakt?

- Kennisdeling (inhoudelijk en technisch).
- Draagvlak op beleidsniveau.